TAUTINIŲ bendrijų naujienos

2018 Nr. 2 (65)

Viktoro Grecko nuotr.

Gegužės 5 d. Vilniuje vyko Lietuvos lenkų šventinė eisena, skirta Gegužės 3-osios Konstitucijai, Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui ir Lenkijos nepriklausomybės atkūrimo 100-osioms metinėms

Kovo 22 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose surengta jubiliejinė Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų įteikimo ceremonija. Apdovanojimai 2017 įteikti lygybės ir įvairovės srityse pasižymėjusiems asmenims, organizacijoms, jų idėjoms, projektams, iniciatyvoms, poelgiams, veiksmams. Šiemet apdovanojimai skirti aštuoniose kategorijose.

p. 8

Gegužės 23 d. Vilniuje vienuoliktą kartą vyko Gyvųjų maršo procesija į Panerių memorialą pagerbti Holokausto aukų atminimą. TMD nuotr.

p.10

Daug pasakojimų esame girdėję apie išdidžią ir narsią čečėnų tautą. Legendos sklinda apie čečėnų tradicijas ir papročius. Kiek jos atitinka tikrovę? Ar nėra pagražintos ar iškreiptos pačių pasakotojų, kurie pažino šį kalnų kraštą pro turistinio autobuso langą. Kaip Lietuvoje jaučiasi kalnų vaikai, kuriuos likimas atvedė čionai?

p. 18

Gegužės 21-ąją Vilniaus rotušėje penktąjį kartą paminėta Lietuvos tautinių bendrijų diena.

p. 4

Renginiu Seime, teatralizuotomis eitynėmis Vilniaus senamiestyje, įspūdingu koncertu paminėta Tarptautinė romų diena, kuri pažymima balandžio 8-ąją. Bene pirmą kartą šventės rengėjai neapsiribojo susirinkimu uždarose patalpose, o atsivėrė visuomenei, kvietė visus bendrauti, iš arčiau pažinti romus.

p. 12

Minint Lietuvos karaimų bendrijos steigiamojo susirinkimo 30-metį, Trakuose prie Karaimų gatvės namo, pažymėto 29-uoju numeriu, atidengta atminimo lenta. **Juozo Vercinkavičiaus nuotr.**

p. 11

Informacinis leidinys

Leidžia Tautinių bendrijų namai

Leidžiamas nuo 2001 m.

Leidinį remia Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės

Leidinį spaudai parengė
Redakcinė komisija
Adresas: Tautinių bendrijų namai,
Raugyklos g. 25, LT-01140 Vilnius.
Tel./faksas (8~5) 216 04 08
el.paštas: info@tbn.lt

ISSN 2029-7394

Tiražas: 200 egz.

Redakcinės komisijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone

M a k e t a v o
Mindaugas Markevičius

TAUTINIŲ bendrijų naujienos

2018
Nr. 2 (65)

T u r i n y s

SEIME
2020-ieji paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais ... 2

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE PRIE LRV
„Pažinti reikia drąsos“ ... 2
Seminaro tema – romų istorija ... 2
Tautinės mažumos ir darbo rinka ... 2
Mokėsi kultūros darbuotojai ... 3
Svečiavosi studentai iš Sakartvelo ... 3

AKTUALIJOS
Mokslininkai nagrinėjo Lietuvos ir Lenkijos bendros istorijos pamokas ... 3
Vilniuje paminėta Tautinių bendrijų diena ... 4
Prezidentė D. Grybauskaitė: skirtingas kultūras Trakuose jungia bendrumo ir susitelkimo jausmas ... 6
Paroda „Lietuvą kūrėme kartu“ – Seime ... 6
Ministras L. Linkevičius lankėsi Šalčininkų rajone, susitiko su Lietuvos totorių bendruomene ... 7
Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai – pasižymėjusiems įvairiose srityse ... 8
Gyvųjų maršo dalyviai pagerbė Holokausto aukų atminimą ... 10
Karaimai pažymėjo bendrijos įkūrimo jubiliejų ... 11
Dialogai – gera būdas išmokti kalbą ... 11
Taboras žengia į miestą ... 12
Paroda – „Krymo totoriai fotografijose“ ... 13
V. Žemaitis. Kur „Zabava“ – ten linksmybės ... 14
Šeduvoje iškils „Dingusio štetlo“ muziejus ... 15
J. Rumša. Ukrainietis, palaikęs Lietuvą kelyje į laisvę, neteko kariškio pensijos ... 16
A. Saijeva, J. Rumša. „Čečėnai – išdidi tauta, o kalnai ugdo stiprios dvasios žmones“ ... 18
Paroda „Lietuvos ir Pietų Kaukazo valstybių santykiai 1918–1922 m.“ ... 21
Vilniaus universitete vyko mokslinė konferencija, skirta kitabistikos pradininko monografijos 50-mečiui ... 22
H. Kobeckaitė. Karaimų periodika: nuo rankraštinio laikraštėlio iki žurnalo ... 23

NAUJOS KNYGOS
Vardas, kuris sieja Indiją, Izraelį ir Lietuvą ... 26
Baltarusiai Lietuvoje tarpukariu ... 26
Palangos žydai: išnykusi, bet nepamiršta miesto bendruomenės dalis ... 26
Šimtmečio įvykiai – vienoje knygoje ... 27
Muziejaus leidinys apie krašto žydų istoriją ... 27
Poetė išėjo, bet liko jos eilės ... 27

TAUTINĖS MAŽUMOS UŽSIENYJE
Latvijoje bus mokoma vien latvių kalba ... 28

SUMMARY ... 28

2020-ieji paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais

2020-jieji metai paskelbti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais. Tokį nutarimą gegužės 10 d. vienbalsiai priėmė Seimas.

2020 m. sukanka didžiojo Lietuvos rabino, litvakų religinės minties lyderio, iškiliausio litvakų kultūros veikėjo Vilniaus Gaono Elijo ben Saliamono Zalmano 300-osios gimimo metinės.

Nutarime pažymima, kad Lietuvos žydai yra neatskiriama mūsų visuomenės dalis dar nuo XIV a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų, jų bendruomenė reikšmingai prisidėjo prie Lietuvos valstybingumo, istorijos, kultūros ir mokslo raidos.

Siūloma puoselėti daugiau negu 700 metų siekiančią Lietuvos žydų istoriją kaip neatskiriamą Lietuvos istorijos dalį ir plėtoti visų gyvenančių Lietuvoje ir išvykusių gyventi kitur žydų tautybės asmenų bendrystės su Lietuvos valstybe santykius.

Seimas Vyriausybei pasiūlė sudaryti Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo komisiją, kuri iki 2019 m. vasario 1 d. parengtų Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metų minėjimo priemonių planą, biudžete numatyti lėšų šiam planui įgyvendinti.

TAUTINIŲ MAŽUMŲ DEPARTAMENTE PRIE LRV

„Pažinti reikia drąsos“

Tautinių mažumų departamentas skyrė dalinį finansavimą projektui „Pažinti reikia drąsos“, kuriuo siekiama supažindinti Lietuvos visuomenę su mūsų šalyje gyvenančiais musulmonais. Projekto metu apie musulmonus bus kuriamos dokumentinės video apybraižos, kurios kartu su nuotraukomis ir istorijomis bus viešinamos populiariuose interneto portaluose.

Projekto autoriai stengsis iš arti parodyti Lietuvos musulmonų gyvenimą. Kvies žmones, kurie turi neigiamą nusistatymą prieš kitų tautybių ar tikėjimų atstovus, įsitikinti, kad musulmonai, gyvenantys Lietuvoje, stengiasi dėl šalies, kuri tapo jų namais.

Projekto įgyvendinimui Tautinių mažumų departamentas skyrė 2000 eurų.

Seminaro tema – romų istorija

Balandžio 23 d. Marijampolėje surengtas Europos Sąjungos finansuojamo projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ seminaras „Romų tautinės mažumos istorija: nuo atsiradimo Europoje iki XX amžiaus genocido“.

Apie romų istorijos ir kultūros bruožus paskaitą skaitė Vilniaus kolegijos Pedagogikos fakulteto lektorė Aušra Simoniukštytė, Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro mokslininkas dr. Arūnas Bubnys papasakojo apie Romų tautinės mažumos genocidą Antrojo pasaulinio karo metais. Seminaro dalyviams pristatytos knygos ir mokymo priemonės apie romų genocidą.

Europos Komisijos lėšomis finansuojamas projekto „Vietinės romų platformos – kelias link bendradarbiavimo su savivaldybėmis“ tikslas – romų bendruomenių ir vietos savivaldybių bendradarbiavimo bei savitarpio dialogo skatinimas, sprendžiant romų tautinei mažumai aktualius integracijos, socialinės įtraukties, švietimo, sveikatos apsaugos ir kitus klausimus.

Projektą įgyvendina Tautinių mažumų departamentas.

Tautinės mažumos ir darbo rinka

Tautinių mažumų departamentas pradėjo vykdyti projektą „Tautinių mažumų atstovų įtraukimas į darbo rinką“ pagal Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonę „Diskriminacijos mažinimas“.

Pagrindinis projekto tikslas – skatinti tautinių mažumų atstovų integraciją į darbo rinką ir į visuomenę.

Projekto tikslinė grupė – nevyriausybinio, viešojo sektoriaus darbuotojų, darbdavių ir visuomenės atstovai.

Projekto metu bus įgyvendintos šios veiklos: tautinių mažumų atstovų įsitvirtinimo darbo rinkoje stebėsenos metodikos sukūrimas, tikslinių grupių tankiausiai tautinių mažumų gyvenamose vietovėse tyrimai; mokymų apie tautines mažumas, jų kultūrines ypatybes, remiantis gerosios praktikos darbo rinkoje pavyzdžiais, organizavimas; veiklos, stiprinančios tarpkultūrinį dialogą ir toleranciją; gerosios nediskriminavimo darbo rinkoje praktikos, pasitelkiant integracijos ambasadorius, sklaida tarp tautinių mažumų; informacijos apie darbo rinkos galimybes sklaida.

Į projekto veiklas numatoma įtraukti ne mažiau kaip 895 nevyriausybinio, viešojo sektoriaus darbuotojų, darbdavių ir visuomenės atstovų.

Mokėsi kultūros darbuotojai

Gegužės 10–11 d. Trakuose Tautinių mažumų departamentas surengė seminarą tautinių mažumų kultūros darbuotojams „Tarpkultūrinių kompetencijų ugdymas ir sklaida Pietryčių Lietuvoje“.

Iš visos šalies suvažiavusius seminaro dalyvius sveikino departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Trakų rajono savivaldybės merė Edita Rudelienė.

Televizijos žurnalistas, laidų vedėjas ir prodiuseris Rytis Zemkauskas seminare skaitė paskaitą apie tarpkultūrinę komunikaciją.

E. Rudelienė ir savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoja Karolina Narkevič pasidalino gerąja patirtimi, koordinuojant Trakų rajono kultūros, tautinių mažumų bendrijų ir vietos bendruomenių kultūrines veiklas.

Europos socialinio fondo agentūros Projektų valdymo skyriaus projektų vadovė Diana Rušėnaitė, Trakų švietimo centro direktorė Nijolė Lisevičienė ir Lietuvos vaikų fondo direktorė Romualda Navikaitė kalbėjo apie kultūros sektoriaus galimybes pritraukti lėšas iš europinių fondų.

TMD nuotr.

Seminaro metu

Kultūrologė Lina Leparskienė, kartu su edukatorėmis Migle Dalgedaite ir Raimonda Kelbauskiene, pristatė Trakų krašto tradicinių amatų centro vykdomas veiklas ir edukacines programas.

Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto direktorius prof. Egidijus Aleksandravičius skaitė paskaitą apie kultūrinės aplinkos įtaką tautinės tapatybės formavimuisi.

Seminaro dalyviai susipažino su Užutrakio dvaro sodybos kultūriniu paveldu ir dalyvavo edukacinėje programoje „Gruzinų bendruomenės kultūrinės veiklos ir tradicijų pristatymas“, kurią organizavo Gruzijos kultūros asociacijos „Kachetija“ prezidentas Levanas Sepashvilis ir Vilma Sepashvili.

Svečiavosi studentai iš Sakartvelo

Gegužės 29 d. Tautinių mažumų departamente lankėsi Tbilisio technikos universiteto studentų delegacija, vadovaujama prof. Vido Kavaliausko bei Vilniaus kolegijos Tarptautinių santykių skyriaus vadovės Jolantos Preidienės. Studentai gimtajame Sakartvele mokosi lietuvių kalbos ir lankosi Lietuvoje lankosi kas pirmą, o kas jau - ir ketvirtą kartą.

Departamento Tautinių mažumų politikos analizės ir informacijos skyriaus vedėja Vaiva Vėželytė-Pokladova papasakojo svečiams apie departamento veiklas ir trumpai apžvelgė tautinių mažumų situaciją Lietuvoje. Svečiai papasakojo apie iššūkius, su kuriais jie susiduria, besimokydami lietuvių kalbos ir sugiedojo Lietuvos bei Sakartvelo himnus.

Lietuvių kalbos Tbilisio technikos universiteto studentai mokosi Lietuvių kalbos ir kultūros centre, kuriam vadovauja prof. Vidas Kavaliauskas.

Mokslininkai nagrinėjo Lietuvos ir Lenkijos bendros istorijos pamokas

Balandžio 21–23 d. Vilniaus lenkų kultūros namuose vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Šimtosios imperijų žlugimo metinės. Nacionalinės valstybės ir tautinių mažumų klausimas Europoje (istoriniai, socialiniai, politiniai, teisiniai ir kultūriniai aspektai)“.

Daug dėmesio buvo skirta tautinių mažumų problemos istorinei perspektyvai.

„Tolerancija ir pakantumas tapo savybėmis, svarbiomis šiuolaikinės Europos visuomenėms, kurios tampa kaip niekada anksčiau daugiatautės ir daugiakultūrės. Šimtmečius trukęs bendras Lietuvos ir Lenkijos sugyvenimas yra puikus pavyzdys, kaip vienoje sąjungoje gali darniai sugyventi skirtingos tautos, kultūros ir kalbos. Juk Lietuva ir Lenkija visada buvo daugiatautės ir daugiakultūrės valstybės“, - dėkodama konferencijos organizatoriams už šios konferencijos organizavimą, kalbėjo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė.

Ji pabrėžė, kad Lietuva rėmė ir remia visų tautinių mažumų siekį išsaugoti savo kultūrą, pažinti ir gilintis į savo tautos istoriją, puoselėti gimtąją kalbą. Lietuvoje įgyvendinamos priemonės padeda tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims palaikyti bei išsaugoti tautinį ir kultūrinį savitumą, sėkmingai integruotis į visuomeninį Lietuvos gyvenimą.

TMD inf.

Vilniuje paminėta Tautinių bendrijų diena

Gegužės 21 d. Vilniaus miesto rotušėje iškilmingai paminėta Lietuvos tautinių bendrijų diena. Į minėjimą atvyko tautinių mažumų, pilietinių nevyriausybinių organizacijų atstovai, valstybinių institucijų darbuotojai, sostinėje akredituotų užsienio diplomatinių atstovybių pareigūnai.

Į susirinkusius kreipėsi Tautinių bendrijų tarybos pirmininkė Gunta Rone.

„Šiemet Tautinių bendrijų dieną minime jubiliejiniais metais. Sukanka 100 metų, kai buvo atkurta Lietuvos valstybė. Tai didelis įvykis mūsų gyvenime. Lietuva nuo amžių buvo daugiatautė, daugiakultūrė, daugiakonfesinė valstybė. Įvairių tautų atstovai stiprino Lietuvos valstybingumą, kovojo už jos nepriklausomybę savanorių gretose, dirbo ūkio, kultūros, meno, švietimo srityse“, - sakė G. Rone.

Ji apžvelgė Lietuvos tautinių mažumų istoriją per šimtą metų, pažymėjo, kad tautinių mažumų atstovai aktyviai dalyvavo Sąjūdžio, kurio 30-ąsias įkūrimo metines šiemet minime, veikloje, Baltijos kelyje, Lietuvos tarpnacionalinėje koordinacinėje asociacijoje, kuri kvietė tautines bendrijas vienytis atkuriant Lietuvos valstybingumą ir kt.

„Vilnius užgimė nuo kvietimo visiems žmonėms atvažiuoti čia ir kurti savo gyvenimus, vystyti veiklas. Ši dvasia lydi mūsų miestą iki šiol. Lietuva būtent nuo Vilniaus įgavo atvirumo ir pagarbos įvairioms kultūroms, tautoms, konfesijoms geną. Sostinė yra Lietuvos laisvės tvirtovė ir šviesa. Vilnius stebina ne vieną savo žmonių įvairove ir aš tikiu, kad ši įvairovė yra didžiulis turtas, nes Vilnius – suartina ir išmokina gyventi bendrume ir pačius skirtingiausius“, – kalbėjo Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius.

Sostinės vadovas už ilgametį ir nuoširdų darbą puoselėjant Vilniuje gyvenančių tautinių bendrijų tapatumą, plėtojant kultūrų dialogą, skatinant Lietuvos sostinės gyventojų ir visų šalies piliečių tarpusavio toleranciją ir pasitikėjimą apdovanojo dešimt tautinių bendrijų atstovų: Danutę Zabukienę, Alnį Kiškį, Jeleną Zabelskają, Valentiną Kovalčuk, Antonios Demiskį, Siarhey Haurylenką, Lidiją Cholčevą, Viktoriją Ovčarenko, Jekateriną Varnelienę, Avag Movsisian.

Iškilmingo minėjimo dalyvius sveikino Tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktorė dr. Vida Montvydaitė.

G. Rone

„Tautinės mažumos aktyviai dalyvavo mūsų valstybės formavimosi, kūrimo ir atstatymo procesuose. Ir už tai Lietuva joms yra atsidėkojusi: tautinių mažumų atstovams be jokių kliūčių buvo suteikta galimybė gauti atkurtos valstybės pilietybę, šalyje išliko ir veikia platus ugdymo įstaigų tinklas, kur tautinės mažumos gali gauti išsilavinimą savo kalbomis, turime tautinių mažumų žiniasklaidos priemones, tautinės bendruomenės turi visas galimybes nevaržomai saugoti ir įvairiomis formomis puoselėti savo paveldą ir kultūras. Be to, valstybė ir toliau aktyviai remia bei skatina žmonių kultūrinės saviraiškos ir saviidentifikacijos siekį, o pats faktas, kad šiandien švenčiame Tautinių bendrijų arba Kultūros įvairovės dieną, yra gyvas mano žodžių patvirtinimas“, – sakė departamento vadovė.

Pasižymėjusiems tautinių bendrijų nariams buvo įteikti Tautinių mažumų departamento apdovanojimai.

Salėje minėjimo metu

Departamento direktorė dr. V. Montvydaitė įteikia apdovanojimą Lietuvos karaimų kultūros bendrijos nariui Romualdui Špakovskiui

Tautinių mažumų departamento atminimo dovana – albumu apdovanoti: Lietuvos azerbaidžaniečių draugijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas, Lietuvos karaimų kultūros bendrijos narys Romuald Špakovski, Uzbekų kultūros centro pirmininkė Leila Urmanova-Vnukova.

Atminimo dovana – vardiniai laikrodžiai įteikti Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimo Tarybos sekretorei Almai Medzevičienei, Alytaus rusų kultūros draugijos „Malachit“ pirmininkei Nadieždai Krakovskajai, Tautinių bendrijų namų Valstybinės kalbos mokymo centro lietuvių kalbos mokytojai Aušrai Pakalkienei, Tautinių mažumų departamento Tautinių mažumų politikos analizės ir informacijos skyriaus vyriausiajai specialistei Jūratei Sikorskienei.

Padėkos įteiktos Lietuvos kazachų bendruomenės „Nursaulė“ Tarybos nariui Kayratui Aitmagambetovui, Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimo narei, baltarusių kalbos dėstytojai Tatjanai Chlus, Uzbekų kultūros centro Vilniaus padalinio vadovei Nafisai Dodoevai, Kauno ukrainiečių bendrijos narei Elenai Fomovai, Vilniaus latvių draugijos narei Rūtai Miškinienei, Vilniaus ukrainiečių bendrijos nariui Oleksui Poltaviecui, Kauno rusų kultūros centro „Mokslas-Šviesa“ nariui Valentinui Pimanovui, Nemėžio totorių bendruomenės narei Alai Vidutienei.

Už nuoširdų ir turiningą kūrybinį bendradarbiavimą su šalies tautinėmis bendrijomis, rengiant bendrus renginius, skatinančius bei plėtojančius kultūrų dialogą visuomenėje bei pažymint mokyklos veiklos 70-metį departamento padėkos raštu apdovanota Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetė muzikos mokykla (direktorė Laimutė Užkuraitienė).

Mykolo Romerio universiteto profesorius Vladimiras Gražulis skaitė pranešima „Tautinės mažumos Lietuvos istorijoje“.

Tautinių bendrijų dienos proga Rotušėje veikė Tado Kazakevičiaus fotografijų paroda „Įvairi Lietuva“. Joje autorius pristatė įvairių tautinių bendrijų atstovų nuotraukas. Fotomenininkas yra daugelio šalies ir tarptautinių apdovanojimų laureatas. Pernai jam paskirta Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Jaunojo kūrėjo premija.

Renginio dalyviams nuostabią muzikinę programą dovanojo Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos auklėtiniai – vokaliniai ansambliai „Mini Jazz“ ir „Fantastic“, vadovaujami mokytojos Giedrės Rimšaitės. Mokykla 2018 m. pažymi įkūrimo 70-metį.

Seimas 2013 m. spalio 15 d. priimtoje Atmintinų dienų įstatymo pataisoje gegužės 21-ąją paskelbė Lietuvos tautinių bendrijų diena. Nustatydamas šią dieną, Seimas rėmėsi tuo, kad gegužės 21-oji UNESCO sprendimu yra ir Pasaulinė kultūrų puoselėjimo diena. Ir Lietuvos tautinių bendrijų diena, ir Pasaulinė kultūrų puoselėjimo diena atitinka JT organizacijos deklaraciją „Savitumas, įvairovė ir solidarumas“. Šiemet Tautinių bendrijų diena mūsų šalyje pažymėta penktąjį kartą.

Renginį organizavo Tautinių bendrijų namai ir Tautinių bendrijų taryba.

TBN inf.

Koncertuoja Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos auklėtinės

Prezidentė D. Grybauskaitė: skirtingas kultūras Trakuose jungia bendrumo ir susitelkimo jausmas

Kovo 28 d. Velykų išvakarėse Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė lankėsi Trakuose.

Šalies vadovė Trakų krašto tradicinių amatų centre dalyvavo edukacinėse dirbtuvėse: su vaikais dažė kiaušinius, rišo šiaudinius sodus. Liejo žvakes, susipažino su karaimų amatais bei kibinų kepimo ypatybėmis ir net išbandė audimo stakles.

Prieš trejus metus įsikūrusiame Tradicinių amatų centre veiklas organizuoja Trakų krašto kultūros ir amatų asociacija. Centras puoselėja tradicinius lietuviškus amatus, siekia atgaivinti ir užtikrinti jų perimamumą, išsaugoti krašto tradicijas ir papročius. Čia vyksta įvairūs amatų edukaciniai užsiėmimai, vaikams organizuojama popamokinė veikla, stovyklos.

D. Grybauskaitė taip pat aplankė Turizmo informacijos centrą, teiravosi, kuo labiausiai domisi Trakus bei šalį aplankantys svečiai.

Prezidentei D. Grybauskaitei apie karaimiškų kibinų gaminimo ypatumus pasakojo trakietė Eugenija Kobecka

Trakus Prezidentė pasirinko neatsitiktinai – dėl jų daugiakultūriškumo, darnaus gyvenimo ir sugyvenimo. Pasak šalies vadovės, Trakų krašte gyvena ir savo tradicijas puoselėja net kelių skirtingų kultūrų žmonės. Jų saugomi ir iš kartos į kartą perduodamo papročiai – saviti ir unikalūs, tačiau visas šias skirtingas kultūras jungia bendrumo ir susitelkimo jausmas. Prezidentė pabrėžė, kad labai svarbu, jog Trakuose išsaugotas mažos karaimų tautos kultūros paveldas, jis puoselėjamas, išlaikoma tautinė savastis.

TBN inf.

Paroda „Lietuvą kūrėme kartu“ – Seime

O. Valiukevičiūtė

Gegužės 21 d., minint Tautinių bendrijų dieną, Lietuvos Respublikos Seime buvo pristatyta Tautinių mažumų departamento parengta paroda „Lietuvą kūrėme kartu“.

Paroda supažindina žiūrovus su pagrindiniais šalies tautinių bendruomenių istorijos faktais ir procesais, pristato iškilias asmenybes – tautinių mažumų atstovus, garsinusius Lietuvą savo darbais ir pasiekimais.

Seimo Žmogaus teisų komiteto narė Ona Valiukevičiūtė, sveikindama susirinkusius Tautinių bendrijų dienos proga, pažymėjo, kad tautinės bendruomenės, turinčios gilias istorines šaknis mūsų šalyje, yra vienas iš valstybingumo ramsčių.

Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė pasidžiaugė, kad paroda „Lietuvą kūrėme kartu“ jau yra apkeliavusi nemažai šalies mokyklų, bibliotekų, muziejų, ir tai, kad būtent šiandien, Tautinių bendrijų dienos proga ši paroda pristatoma Seime, yra aukščiausia pagarbos Lietuvos tautinėms mažumoms, jų kultūrai ir indėliui į Lietuvos istoriją išraiška.

Tautinių bendrijų tarybos pirmininkė Gunta Rone dėkojo už Tautinių bendrijų dienos įtraukimą į Atmintinų dienų sąrašą ir teigė, kad Lietuvos tautinės bendruomenės vertina valstybės dėmesį ir galimybę puoselėti savąsias kultūras.

TMD inf.

Ministras L. Linkevičius lankėsi Šalčininkų rajone, susitiko su Lietuvos totorių bendruomene

Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius kartu Tautinių mažumų departamento direktore dr. Vida Montvydaite kovo 23 d. lankėsi Šalčininkų rajone. Rajono meras Zdislav Palevič svečiams pristatė rajoną, kalbėjo apie jo pasiekimus ir problemas, pažymėjo, kad tarp 36 šalies kaimiškųjų savivaldybių Šalčininkų rajonas pagal daugumą rodiklių yra tarp pirmaujančių. Be to, rajonas iš kitų šalies rajonų išsiskiria didžiausiu jaunimo skaičiumi, mažiausia emigracija ir dideliu gimstamumu. „Tačiau mums labiausiai trūksta investicijų", - teigė meras.

Pokalbis apie rajono reikalus Šalčininkų rajono savivaldybėje

Su rajono švietimo padėtimi svečius supažindino Šalčininkų rajono savivaldybės Švietimo ir sporto skyriaus vedėja Regina Markevič. „Sprendimas įvesti suvienodintą lietuvių kalbos egzaminą jau pirmaisiais metais nuskriaudė mokyklų lenkų mokomąja kalba abiturientus. Dėl to sumažėjo jaunuolių, stojančių į aukštąsias mokyklas", - sakė R. Markevič.

Rajono švietimo vadovė pateikė siūlymų dėl tautinių mažumų mokyklų funkcionavimo, tarp jų – būtinybę padidinti mokinio krepšelį, atsižvelgti į gimtosios kalbos egzamino pažymį stojant į aukštąsias mokyklas, pritaikyti egzaminų reikalavimus ir lietuvių kalbos mokymo programą tautinių mažumų mokyklų mokinių poreikiams ir galimybėms.

Po susitikimo savivaldybėje svečiai nuvyko į Šalčininkų Jano Sniadeckio gimnaziją, kur jų laukė mokiniai ir pedagogai. Ministras L. Linkevičius susirinkusius pasveikino Lietuvos valstybės atkūrimo 100-ųjų metinių proga. Žingeidūs mokiniai ministro klausė, kokia jo pozicija dėl dvigubos pilietybės. „Pasisakau už dvigubą pilietybę", - teigė ministras. Jo nuomone, galima rasti sprendimą ir dėl dvigubų gatvių pavadinimų tose gyvenvietėse, kuriose lenkų tautybės gyventojai sudaro daugumą.

Nemėžio totorių bendruomenės kultūros centre (iš kairės): užsienio reikalų ministras L. Linkevičius, Tautinių mažumų departamento direktorė dr. V. Montvydaitė, Nemėžio totorių bendruomenės pirmininkas Tairas Kuznecovas (pirmas iš dešinės)

Tautinių mažumų departamento prie LR Vyriausybės direktorė dr. V. Montvydaitė padėkojo gimnazijos mokiniams ir mokytojams už aktyvų dalyvavimą jos vadovaujamos institucijos projektuose ir renginiuose.

„Prieš savaitę jūsų gimnazijos 5-6 klasių komanda laimėjo Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečiui skirtą lietuvių kalbos žinių konkursą. Buvote geriausi tarp kitų tautinių mažumų mokyklų. Tai liudija aukštą mokymo lygį jūsų gimnazijoje ir geras valstybinės kalbos žinias", - pažymėjo departamento vadovė.

Vėliau delegacija atvyko į Vilniaus rajone esančius Keturiasdešimties totorių ir Nemėžio kaimus, kuriuose nuo seno gyveno gausios totorių bendruomenės, išsaugojusios savo tradicijas, papročius, tikėjimą, ir šiandien aktyviai dalyvaujančios kultūriniame gyvenime, susitiko su Lietuvos totorių visuomeninių organizacijų vadovais ir nariais, aplankė mečetes, domėjosi bendruomenių namų veikla. **TBN inf.**

Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai – pasižymėjusiems įvairiose srityse

Kovo 22 d. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose surengta jubiliejinė Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų įteikimo ceremonija. Apdovanojimai 2017 įteikti lygybės ir įvairovės srityse pasižymėjusiems asmenims, organizacijoms, jų idėjoms, projektams, iniciatyvoms, poelgiams, veiksmams. Šiemet apdovanojimai skirti aštuoniose kategorijose. Nacionalinius lygybės ir įvairovės apdovanojimus organizuoja Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba kartu su Nacionaliniu lygybės ir įvairovės forumu. Remia Atviros Lietuvos fondas, Britų taryba Lietuvoje, Šiaurės ministrų tarybos biuras Lietuvoje, Norvegijos Karalystės ambasada. Muzikinę renginio dalį atliko Eurovizijos nacionalinės atrankos nugalėtoja Ieva Zasimauskaitė, atlikėjai Jurga Šeduikytė, Gražvydas Sidiniauskas, Kazimieras Likša.

Britų tarybos Lietuvoje vadovas Artūras Vasiliauskas įteikia apdovanojimą Lenkų diskusijų klubo vadovei Ewelinai Mokrzeckai

Tiesa gimsta diskusijose

Tautų dialogo apdovanojimas įteiktas Lenkų diskusijų klubui.

Tautų dialogo apdovanojimas teikiamas už nuopelnus skatinant tautinių bendruomenių integravimo, ksenofobijos, rasinių, etninių stereotipų mažinimo apraiškas.

2014 m. grupė jaunų Lietuvos lenkų inteligentų įkūrė platformą, skirtą dviejų tautų – lietuvių ir lenkų – santykių gerinimo idėjoms generuoti. Taip gimė Lenkų diskusijų klubas (toliau – Klubas), suorganizavęs per 70 renginių, kuriuose apsilankė beveik 4 tūkst. žmonių, dalyvavo žymūs Lietuvos ir Lenkijos intelektualai.

Kaip pastebi Klubo vadovė Ewelina Mokrzecka, tautų dialogas nūdienos kontekste ypač svarbus, kadangi į Lietuvos lenkus visuomenė vis dar žiūri gana neigiamai. „Taip yra ne dėl to, kad lietuviams trūksta geros valios kitaip vertinti lenkus, o dėl vakarietiškos praktikos ar standartų, kaip tautinės mažumos rodomos, tarkim, filmuose, serialuose, laidose ir žiniasklaidoje“, - mano ji.

Klubo steigėjai visuomenei siekia parodyti, kad šalies lenkų bendruomenė – įvairi, turinti skirtingas nuomones ir interesus. „Lenkai labai dažnai tapatinami su Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Steigdami Klubą, norėjome parodyti, jos ši politinė partija neatstovauja visiems šalies lenkams“, - sako E. Mokrzecka.

Anot jos, iniciatoriai bendruomenę nori įtraukti į diskusijas apie valstybėje vykstančius procesus, skatinti dialogą ir pasipriešinimą kai kurių politikų eskaluojamiems konfliktams.

„Šiose diskusijose laukiamas kiekvienas, gebantis pagarbiai kelti klausimus ir kartu ieškoti atsakymų. Lenkų diskusijų klube draudžiama vartoti neapykantos kalbą, vykdyti politinę agitaciją ar propagandą“, - teigia E. Mokrzecka.

Padėti pritapti galima

Tautų dialogo apdovanojimui buvo nominuotas ir Dienos centras „Padėk pritapti“ – taip vadinasi Lietuvos sakaliukų sąjungos Vilniaus miesto filialas (toliau – Centras). Jame dirbama su skirtingų tautybių vaikais – romais, rusais, lenkais, lietuviais. Ne visi jie švietimo sistemoje vienodai vertinami ir tai, anaiptol, ne visada priklauso nuo šeimos, kurioje mažieji auga.

„Labai svarbus emocinio intelekto ugdymas, kuris mūsų formaliame švietime pamirštamas. Kuo daugiau mokyklose bus kalbama apie skirtingas tautas, jų tradicijas, tuo anksčiau vaikai išsiugdys autentišką, o ne baimėmis ir stereotipais apipintą požiūrį į tautines bendruomenes“, - įsitikinusi „Padėk pritapti“ vadovė Inga Kreivėnaitė.

Pasak jos, daugiakultūriškumo stoka oficialioje sistemoje ne tik skleidžia baimes, bet ir trukdo kokybiškam vaikų, ypač romų vaikų, švietimui. Atėję į mokyklą, jie dažnai nemoka lietuvių ar

rusų kalbos, vadinasi, nesupranta, ko iš jų norima, o tai formuoja klaidingą pedagogų įsitikinimą, esą, jie – tinginiai, nemotyvuoti ir pan.

„Nesaugi, skurdo rato veikiama vaikystė nulemia daugelį kitų problemų. Daugiavaikėse šeimose augantys vaikai galvoja kaip išgyventi, o ne kaip baigti mokyklą. Neraštingi tėvai nesugeba padėti mokytis, jiems stinga tėvystės įgūdžių. Tad vaikai, patekę į formalią švietimo sistemą, labai greitai pasimeta. Neištvėrę įtampos, vaikai nustoja lankyti mokyklą. Šią problemą spręsti padėtų didesnis dėmesys kitataučių mokinių poreikiams“, - teigia I. Kreivėnaitė.

Centre vaikai ne tik ruošia namų darbus, bet ir per dainas, šokius, piešimą ar vaidybą mokosi pažinti kitas kultūras. Pavyzdžiui, minint Romų kalbos dieną, visi mokosi romų šokių ir dainų, o artėjant valstybinėms šventėms, mokiniai daug kalba apie savo asmeninį santykį su Lietuva ir visų galimybes joje gyventi būnant savimi.

Istorija ir dabartis

Tautų dialogo apdovanojimui taip pat nominuotas vienas iš baltarusių klubo „Siabryna“ įkūrėjų ir dabartinis jo vadovas Valentinas Stech.

2017-ieji metai Vilniuje buvo paskelbti Pranciškaus Skorinos metais. Pernai sukako 500 metų nuo P. Skorinos spaustuvės Prahoje įkūrimo. Šis humanistas ir spaustuvininkas po kelerių metų įkūrė spaustuvę ir Vilniuje, kurioje buvo išspausdinta pirmoji LDK knyga „Mažoji kelionių knygelė“.

V. Stech vedė įvairius renginius, skirtus šiai datai, tarp kurių – paroda, skaitymai, filmo peržiūra ir kt.

Paklaustas, kaip dabartinėje Lietuvoje vertina baltarusių padėtį, V. Stech sako jokių problemų neįžvelgiantis. „Šimtmečiais – nuo karaliaus Mindaugo laikų – mūsų tautos gyveno kartu. Kartu kentėjo carizmo jungą. Baltarusių, kaip ir lietuvių, kalba po 1863 m. sukilimo taip pat buvo uždrausta. Lietuvių ir baltarusių kultūros gana panašios. Dainos, nacionaliniai kostiumai, bendri veikėjai ir, pavyzdžiui, šeimos“, - teigia „Siabrynos“ vadovas.

„Siabrynos“ klubas įkurtas 1988 m. Jis puoselėja baltarusių kultūrą, palaiko dialogą tarp tautų. Klubo veikloje dalyvauja įvairių tautybių žmonės. „Kai kūrėme klubą, neskyrėme žmonių pagal tautybę. Buvo įvairių ir dabar tokių yra“, -sako V. Stech.

Įstatymas vienas visiems

Religijų ir įsitikinimų įvairovės apdovanojimas įteiktas Erikui Rutkauskui už religijos laisvės principo gynimą teisinėmis priemonėmis.

Religijų ir įsitikinimų įvairovės apdovanojimas skiriamas už indėlį įtvirtinant religijos ir sąžinės laisvės principą, skatinant religijų įvairovės pažinimą ir jos toleravimą Lietuvoje

Jehovos liudytojų bendruomenės tarnas E. Rutkauskas kreipėsi į Lietuvos administracinį teismą, atkreipdamas dėmesį į diskriminaciją dėl religijos taikant Karo prievolės įstatymą. Įstatyme numatyta, kad nuo karo tarnybos atleidžiami tik tradicinių religinių bendruomenių dvasininkai. Šį klausimą svarstė ir Lietuvos Konstitucinis Teismas, kuris 2017 m. nusprendė, kad visų religinių bendruomenių dvasininkai minėtame įstatyme turėtų būti traktuojami vienodai.

Religijų ir įsitikinimų įvairovės apdovanojimui taip pat buvo nominuotas fotožurnalistas Vidmantas Balkūnas – už įamžintas senovės baltų ir romų bendruomenių tradicijas ir religines apeigas. Naujienų portalo *15min.lt* fotožurnalisto reportažai kviečia susimąstyti apie šalia mūsų gyvenančius kitaip tikinčius ir mąstančius žmones, atrasti su jais bendrumų, skatina toleranciją ir nediskriminavimą religijos ir įsitikinimų pagrindu

„Įvairi ir atkakli Lietuva“

Pasak Lygių galimybių kontrolierės Agnetos Skardžiuvienės, tradicija

LGKT nuotraukos

Tautų dialogo apdovanojimui buvo nominuotas vienas iš baltarusių klubo „Siabryna“ įkūrėjų ir dabartinis jo vadovas Valentinas Stech.

tapę Nacionaliniai lygybės ir įvairovės apdovanojimai padeda kiekvieną kartą iš naujo pamatyti, kokia įvairi ir atkakli iš tiesų yra Lietuva.

„Svarbu valstybiniu mastu ne tik įvertinti, bet ir „išryškinti“ aktyvių žmonių darbą. Jų indėlis į lygybės ir įvairovės idėjų sklaidą akivaizdžiai stiprina mūsų šalies darną, tvirtina jos demokratijos pagrindus“, - sakė ji.

Per penkerius Nacionalinių lygybės ir įvairovės apdovanojimų gyvavimo metus juos pelnė tokie žinomi žmonės kaip a. a. profesorius Leonidas Donskis, aktorė ir laidų vedėja Beata Tiškevič, Vilniaus ukrainiečių bendrijos pirmininkė, Tautinių bendrijų tarybos narė Natalija Šertvytienė bei daugybė kitų pilietinės visuomenės atstovų. Pirmoji Apdovanojimo už visą gyvenimą puoselėtą toleranciją laureatė 2014 m. buvo vertėja, žurnalistė, ambasadorė Halina Kobeckaitė.

Šiemet pirmą kartą įteiktas Atviros visuomenės piliečio apdovanojimas, įsteigtas Atviros Lietuvos fondo. **TBN inf.**

Gyvųjų maršo dalyviai pagerbė Holokausto aukų atminimą

Gegužės 23 d. Vilniuje vienuoliktą kartą vyko Gyvųjų maršo procesija į Panerių memorialą pagerbti Holokausto aukų atminimą.

Gyvųjų maršas – eitynės nuo Panerių geležinkelio stoties iki Panerių memorialo. Tai kelio dalis, kuria ėjo Vilniaus geto kaliniai prieš žudynes Panerių miške.

Šį kartą tuo keliu prisiminti ir pagerbti žuvusių atminimą ėjo Lietuvos žydų bendruomenės nariai, Šolomo Aleichemo gimnazijos moksleiviai, Lietuvos žydų asociacijos Izraelyje nariai, Tautinių mažumų departamento darbuotojai, užsienio šalių diplomatinių atstovybių pareigūnai, vilniečiai. Tarp Gyvųjų maršo dalyvių buvo Holokaustą išgyvenusi Vilniaus geto kalinė Fania Brancovskaja, į Lietuvą atvykęs Vilniaus geto kalinys, dailininkas Samuelis Bakas.

F. Brancovskaja

LŽB nuotr.

S. Bakas

F. Brancovskaja neteko savo šeimos per Holokaustą, jai sukako 96-eri metai. Kreipdamasi į susirinkusius ji sakė: „Paneriai buvo žudymo mašina, kur nuo 1941 m. iki 1943 m., prieš Vilniaus išlaisvinimą nuo nacių okupacijos, visą laiką buvo žudoma. Paneriuose nužudyta 70 tūkst. žydų vien už tai, kad buvo žydai. Iš jų liko tik pelenai, sumaišyti su smėliu. Mūsų liko nedaug, tačiau mes esame čia. Aš viena iš tų, kuri perėjo visą getą ir prašau, neužmirškite jų. Kol mes gyvi, prašome perduoti žinią vaikams, anūkams, proanūkiams, kad jie negali užmiršti žuvusių aukų“.

TMD nuotr.

Tautinių mažumų departamento darbuotojos padėjo vainiką prie memorialo Holokausto aukoms

Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky pakvietė šiemet mūsų šalyje viešėsiantį popiežių Pranciškų aplankyti ir pasimelsti už žuvusius Paneriuose.

„Mes labai tikimės, kad Jo Eminencija Romos popiežius aplankys ir Panerius ir pasimels už tuos krikščionis katalikus, kurie gelbėjo žydus, ir pasmerks tuos, kurie juos žudė“, - kalbėjo F. Kukliansky. Pasak jos, popiežius galėtų aplankyti Panerius antrąją vizito dieną rugsėjo 23-iąją, kai bus minimos Vilniaus geto likvidavimo 75-osios metinės.

Skambant liūdniems smuiko garsams, prie memorialo grojo Borisas Kirzneris, maršo dalyviai padėjo vainikų, gėlių.

Ceremonijai prie Panerių memorialo baigiantis Vilniaus Saulėtekio mokyklos vaikai atliko Jeruzalės dainą ir Izraelio himną. Po to visi dalyviai padėjo akmenėlių prie memorialo nužudytoms aukoms.

TBN inf.

Karaimai pažymi bendrijos įkūrimo jubiliejų

Gegužės 15 d. Trakuose, Karaimų gatvėje, atidengta atminimo lenta, skirta Lietuvos karaimų kultūros bendrijos įkūrimo 30-mečiui.

Atminimo lenta pritvirtinta prie 29-uoju numeriu pažymėto namo, kuriame prieš 30 metų vyko kultūros bendrijos įkūrimo susirinkimas. Dabar čia veikia karaimiškų patiekalų restoranas „Kybynlar“.

Karaimų bendruomenės atstovai, susirinkę į iškilmes, prisiminė ano meto dvasinį pakylėjimą, norą veikti, kurti. Per šiuos tris dešimtmečius bendruomenė labai daug nuveikė, kad būtų gaivinama ir puoselėjama tautinė savastis, skambėtų karaimų kalba, plėtojama kultūros ir švietimo veikla. Tarp iškilmių dalyvių buvo ne vienas, dalyvavęs istoriniame steigiamajame susirinkime prieš 30 metų. Beje, tai buvo pirmasis po Antrojo pasaulinio karo visuotinis Lietuvos karaimų susirinkimas.

Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Lietuvos karaimų bendrijos steigiamojo susirinkimo 30-mečio minėjimo dalyviai prie atminimo lentos

Iškilmėse dalyvavusi Trakų rajono merė Edita Rudelienė pasidžiaugė vienos unikaliausių šalies tautinių mažumų – karaimų – indėliu į Lietuvos ir krašto istoriją, kultūrą praeityje bei dabartyje.

„Džiaugiuosi, kad jūs gyvenate kartu su mumis Trakuose, kad esate išsaugoję ir puoselėjate savo tradicijas, kad kasmet organizuojate tarptautinę vasaros karaimų kalbos stovyklą, kuri yra labai įdomi tiek vietiniams žmonėms, tiek turistams“, - sakė merė.

Per tuos 30 metų karaimų bendruomenei Trakuose daug padaryta – pastatyti karaimų bendruomenės namai, sutvarkyta karaimų mokykla, restauruota kenesa.

TBN inf.

Dialogai – geras būdas išmokti kalbą

Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kartu su Lietuvių kalbos institutu parengė mokymo priemonę, skirtą Lietuvoje gyvenantiems rusakalbiams asmenims „Lietuvių kalba dialoguose“.* Knygelė su pridedamu kompaktiniu disku pristatyta seminare kovo 22 d. Mokymo priemonę pristatė ir seminarą vedė jos sudarytojas, Lietuvių kalbos instituto Raštijos paveldo tyrimų centro vadovas, prof. habil. dr. Sergejus Temčinas.

Mokymo priemonė skirta norintiems išmokti suprasti lietuvių šnekamąją kalbą ir/arba gerai ją įsisavinti. Kalbos medžiaga čia pateikta dialogo forma. Sukurta dešimt situacijų: viešbutyje, pokalbis svetainėje, apsipirkimas parduotuvėse, pas draugus ir kt. Visi lietuviški dialogai papildyti audio įrašais ir pažodiniu (bet ne visada tiesioginiu) vertimu į rusų kalbą. Medžiaga skirta suaugusiųjų auditorijai. Ja kaip pagrindine priemone galima naudotis savarankiškai gilinant šnekamosios lietuvių kalbos įgūdžius ir mokantis grupėje vadovaujant dėstytojui.

Gegužės 18 d. ši mokymo priemonė pristatyta Visagino švietimo pagalbos tarnyboje vykusiame seminare, kurį vedė prof. habil. dr. S. Temčinas.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

TMD nuotr.

S. Temčinas

Taboras žengia į miestą

Renginiu Seime, teatralizuotomis eitynėmis Vilniaus senamiestyje, įspūdingu koncertu paminėta Tarptautinė romų diena, kuri pažymima balandžio 8-ąją. Bene pirmą kartą šventės rengėjai neapsiribojo susirinkimu uždarose patalpose, o atsivėrė visuomenei, kvietė visus bendrauti, pasivaišinti, iš arčiau pažinti romus. Perfrazuojant kadaise populiaraus filmo „Taboras žengia į dangų" pavadinimą, galima drąsiai pasakyti, kad taboras žengė į miestą.

Alfonso Kairio nuotr.

Romų šventinių eitynių dalyvės

Proga atkreipti dėmesį

Balandžio 6 d. Lietuvos Respublikos Seime vyko renginys, skirtas Tarptautinei romų dienai paminėti. Jame dalyvavo Seimo nariai, Lietuvos romų, tautinių mažumų bei romų bendruomenių atstovai iš kitų Europos Sąjungos šalių.

Renginio dalyvius sveikino Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė, Lietuvos romų bendruomenės pirmininkas Ištvanas Kvikas, Seimo Žmogaus teisių komiteto atstovas Kęstutis Masiulis, Lietuvos žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky, Baltijos regiono romų asociacijos vadovė Vaiva Poškaitė-Tomaševič, Panevėžio vaikų dienos užimtumo centro vadovė Daiva Tumasonytė.

Tarptautinė romų diena – tai ne tik dainos, šokiai, bet ir gera proga pakalbėti apie romus jaudinančias problemas, atkreipti į jas visuomenės dėmesį. Renginyje buvo pristatyta romų bendruomenės padėtis Lietuvoje ir Europoje, pagrindiniai integracijos į visuomenės gyvenimą uždaviniai. Apžvelgti 2017 metais atlikti darbai.

„Romai – viena seniausių Lietuvos tautinių bendruomenių, gyvenančių šalyje nuo XV amžiaus. Minint šią dieną nepaprastai svarbu pagalvoti, kaip mes visi gebėsime padėti romams išsaugoti savitumą ir tradicijas, kaip mūsų visuomenės bendrą turtą toliau perduoti jaunajai kartai", - kreipdamasi į renginio dalyvius, kalbėjo Tautinių mažumų departamento direktorė dr. V. Montvydaitė.

Ji pažymėjo, kad taip pat svarbu kalbėti apie švietimą ir jaunosios kartos ugdymą. „Lietuvos romų bendruomenė yra išskirtinė dar ir tuo, kad ji yra viena jauniausių bendruomenių – apie 40 proc. jos narių yra iki 20 m. amžiaus. Todėl didžiulis dėmesys ir svarba turi tekti mokytojams, dirbantiems su romų vaikais, šeimų kūrimo ankstyvame amžiuje prevencijai bei sveikatos švietimui", - sakė departamento vadovė.

Seime buvo eksponuojama paroda „Momento homo est". Portretuose vaizduojami įvairių kartų, socialinės padėties romų atstovai.

Šventinės eitynės

Balandžio 8 d. Vilniaus senamiestyje buvo surengtos muzikinės teatralizuotos eitynės su žirgais bei karietomis. Šventinė kolona nuo Arklių gatvės patraukė į Katedros aikštę, kur buvo padengti stalai su vaišėmis. Praeiviai kviesti prisijungti ir pasivaišinti tradiciniais romų skanėstais.

Eitynėse dalyvavo raiteliai, šokėjos, muzikantai, ugnies fakirai. Tarp šventės dalyvių – kitų tautinių mažumų atstovai, svečiai iš užsienio.

Vakare – koncertas

Sekmadienio vakarą muzikiniame teatre „Legendos klubas" vyko šventinis koncertas, skirtas Tarptautinei romų dienai. Jame savo programą parodė ansambliai Sare Roma, Rakija Klezmer orkestar, Flamenko šokių studija „Tientos", Rytietiškų šokių studija „Sultana", atlikėjai Marius Jampolskis, Radžis, Dainius Palivonas, svečiai iš Latvijos, Slovakijos.

Vykdomos programos

1971 m. balandžio 8 d. Londone pirmą kartą susirinko Pasaulinis romų kongresas. Jo metu buvo įkurta

romams atstovaujanti tarptautinė organizacija „Union Romani Internationale“, o balandžio 8-oji paskelbta Tarptautine romų diena. Tačiau oficialiai ji pradėta minėti 1990 m., per ketvirtąjį Pasaulinį romų kongresą Lenkijoje.

Romai yra išskirtinė tauta Europoje. Ši etninė grupė, kilusi greičiausiai iš Šiaurės vakarų Indijos, neturi savo teritorijos bei valstybės. Manoma, kad Europoje gyvena apie 15 mln. romų, o Europos Sąjungos šalyse – nuo 7 iki 8 mln. Paskutiniaisiais 15 metų Europos Sąjungoje ypač susirūpinta romų socialinės integracijos, švietimo, kultūrinės veiklos, dalyvavimo vietinėse savivaldose, o taip pat politinės veiklos galimybėmis. Šalys-narės buvo pakviestos imtis atitinkamų priemonių, sukurti ir įgyvendinti romų integracijos į visuomenę programas.

Lietuvoje tokia programa pradėta vykdyti nuo 2000 m., kai buvo patvirtinta pirmoji Romų integracijos į Lietuvos visuomenę programa. Šiuo metu įgyvendinamas Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2015-2020 metų veiksmų planas.

TBN inf.

Paroda – „Krymo totoriai fotografijose”

Kovo 26 d. Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos galerijoje Vilniuje atidaryta paroda „Krymo totoriai fotografijose. XX a. pradžia“, skirta Krymo Liaudies Respublikos paskelbimo 100-osioms metinėms. Parodos rengėjai – Vilniaus apskrities totorių bendruomenė ir Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas. Rėmėjas – Vilniaus miesto savivaldybė.

Parodos atidarymo metu Lietuvos nacionalinio komiteto „Pasaulio atmintis“ narė, Tautinių bendrijų tarybos narė doc. dr. Galina Miškinienė skaitė pranešimą „Lietuvių istorinės ir kultūrinės sąsajos su Krymu“. Koncertavo Totorių kultūros centro folkloro ansamblis „Ilsu“, vadovaujamas Almiros Parmaksizoglu.

Nuotr. iš asmeninio archyvo

G. Miškinienė

Liudija fotografijos

Šioje parodoje pristatomos XX a. pradžios Krymo totorių gyvenimo ir buities akimirkos. Štai prekyvietės vaizdai, Kurban bairam šventė, kiaušinių pardavėjas, kalvio dirbtuvė, tabaką sukantis totorius... Bachčisarajaus, Aluštos, Alupkos, Gurzufo, Simeizo, Sudako miestų panoramos, mečetės. Daugeliui Lietuvos gyventojų šie pavadinimai primena laikus, kai jie važiuodavo į Krymą atostogauti.

Kitose nuotraukose – Krymo totorių, palikusių gilų pėdsaką pusiasalio istorijoje, portretai. Tarp jų – Krymo totorių šviesuolis, iškilus švietimo, kultūros ir politikos veikėjas Ismailas Gasprinskis.

Vienas ekspozicijos fragmentas skirtas Lietuvos totoriams, dalyvavusiems tautinio išsivadavimo judėjimuose.

Štai dar vienas lietuviškas pėdsakas parodoje. Aleksandro Sulkevičiaus (1867–1916), žymaus kovotojo už Lenkijos nepriklausomybę, portretas. Tarnaudamas Kybartų muitinėje, jis padėjo Lietuvos knygnešiams pervežinėti lietuvišką spaudą ir knygas.

Atvira privati kolekcija

Parodą sudarė nuotraukos iš privačios Nizami Ibraimovo kolekcijos.

N. Ibraimovas – privatus antikvaras, renkantis ir saugantis nuotraukas, atvirlaiškius, senovines knygas ir rankraščius, turinčius sąsajų su Krymo ir kitų tiurkų tautų istorija, kultūra bei religija. Antikvaro kolekcijoje – apie 80-100 tūkst. įvairių dokumentinio paveldo vienetų.

Per pastaruosius septynerius metus N. Ibraimovas yra surengęs šias parodas: „Bachčisarajus senuose atvi-

Šiek tiek istorinių faktų apie Krymo totorius

*1783 m, prijungiant Krymą prie Rusijos, jame gyveno apie 4 mln. vietinių totorių.

*1917 m. vietinių totorių čia buvo tik 120 tūkst.

*1941 m. Kryme gyveno 560 tūkst. totorių.

*1941–1942 m. į sovietų kariuomenę mobilizuota 137 tūkst. totorių vyrų, iš jų fronte žuvo 57 tūkst.

*1944 m. gegužės mėn. vykusioje totorių deportacijos akcijoje dalyvavo 32 tūkst. NKVD karių.

*Į Centrinę Aziją ištremta 200 tūkst. totorių, iš kurių 187 tūkst. žuvo (oficialiais duomenimis – 80 tūkst.).

*1956 m. Centrinės Azijos totoriams tremties režimas panaikintas, bet sugrįžti į Krymą jiems buvo uždrausta.

rukuose“, „Chaitarma. Krymo totorių menas“, „Totoriai Rusijoje. XIX a. pab. – XX a. pradžios nuotraukų kolekcija“.

Nuo Vytauto laikų

Lietuvos didysis kunigaikštis Vytautas daugiau nei prieš 620 metų pakvietė totorius iš Aukso Ordos įsikurti LDK. Pasak. doc. dr. G. Miškinienės, paskutinįjį Vytauto valdymo dešimtmetį totorių imigracija į Lietuvą buvo masiška. Didžiąją jos dalį sudarė Krymo totoriai. Mat, Krymas iš Emyrato tapo nepriklausomu nuo Pavolgio Sarajaus chanatu ir anuomet tai buvo pagrindinis tarpusavio vaidų ir karų, sukrečiančių europinės dalies totorius, židinys.

„Pasinaudodami tiurkų kalbos žiniomis, šios etninės grupės atstovai garbingai tarnavo ir atstovavo juos priėmusios valstybės interesams. Lietuvos totoriai dažnai pasitarnaudavo dirbdami vertėjais valstybės kanceliarijoje arba pasiuntinybėse Osmanų imperijoje ir Krymo chanate. Totoriai tarnavo LDK kariuomenėje, dalyvavo Abiejų Tautų Respublikos karo žygiuose, 1794 m., 1831 m. ir 1863 m. sukilimuose, Lietuvos Nepriklausomybės kovose 1918 - 1920 m.“, - sakė doc. dr. G. Miškinienė.

Jos teigimu, Lietuvos totoriai per visus amžius neprarado ryšių su savo tėvynainiais Rytuose. Turima nemažai informacijos apie totorių keliones į Stambulą, Krymą, Balkanų šalis ir Meką.

„Lietuvos totoriai nebuvo abejingi ir savo gentainių likimo kitose šalyse atžvilgiu. Galima paminėti daug iškilių Lietuvos totorių vardų, kurie 1918–1920 m. kovojo už Krymo, Azerbaidžano ir Tatarstano nepriklausomybę. Tai Matvėjus Sulkevičius, Aleksandras Achmatovičius, Iskanderas Talkovskis, Džemilis Aleksandrovičius, broliai Leonas ir Olgerdas Kričinskiai bei kiti“, - pasakojo doc. dr. G. Miškinienė.

Anot mokslininkės, Krymas buvo ne kartą užkariautas ir valdytas įvairių tautų ir valstybių. Ne išimtis ir XX a. istorija. 1944 m. gegužės 18 d. buvo įvykdytas masinis smurtinis Krymo autonominės respublikos Krymo totorių iškėlimas. Tik po 45 metų Krymo totorių deportacija buvo pripažinta SSRS neteisėta ir nusikalstama. Krymo autochtonų persekiojimas vyksta ir dabar. 2014 m. kovą teritorija aneksuota Rusijos, tarptautinės bendrijos Krymo aneksija pripažįstama neteisėta.

„Lietuvos valstybingumo atkūrimo šimtmečio minėjimo metais labai svarbu nepamiršti, kad tautinio atgimimo judėjimai nuolat vyksta daugelyje pasaulio regionų“, - pažymėjo doc. dr. G. Miškinienė.

TBN inf.

Kur „Zabava“ – ten linksmybės

Balandžio 28 d. Trakų kultūros rūmų salė vos talpino norinčius paklausyti Trakų krašto rusų dainos ansamblio „Zabava“ koncerto, kurį ansambliečiai paskyrė brangiausiam žemėje žmogui – mamai. Pasveikinti kolegų atvyko lenkų ansamblio „Tročiane“ atstovai.

Vytautas ŽEMAITIS

Vytauto Žemaičio nuotr.

„Zabavos“ ansambliečiai po koncerto

„Zabavos“ kolektyvą sudaro 25 atlikėjai, kurių amžius nuo 4 iki 90 metų. Tai įvairių profesijų žmonės iš Trakų, Senųjų Trakų, Lentvario, Rūdiškių, mylintys savo protėvių tradicijas, kalbą, kultūrą, muziką ir, žinoma, dainą, šokius.

Ansamblis koncertuoja įvairiose rajono vietovėse per Užgavėnes, Jonines, kultūros renginius, dalyvavo VI respublikiniame festivalyje Vilniuje. Jo atliekamų Trakų krašto rusų dainų klausėsi Baltarusijos Lydos miesto žmonės. „Zabava“ po to, kai dalyvavo LRT televizijos laidoje „Duokim garo“, galima sakyti, žinoma ne tik Trakų krašte, bet ir visoje Lietuvoje.

„Zabavos“ ansamblis gyvuoja nuo 2011 m. Tuomet jam vadovavo Natalija Šumskienė. Vėliau vadovo vairą perėmė Trakų kultūros rūmų darbuotojas Darjušas Nedveckis. Dabar ansamblio siela – Natalija Jefimova.

Šeduvoje iškils „Dingusio štetlo“ muziejus

Šeduvoje (Radviliškio r.) gegužės 4 d. pradėta modernaus litvakų miestelių istorijos, kultūros bei atminimo muziejaus „Dingęs štetlas“ statyba.

Primins žydų gyvenimą

Pasak „Dingusio štetlo“ projekto vadovo, Šeduvos žydų memorialinio fondo steigėjo Sergejaus Kanovičiaus, žymiausių pasaulio muziejininkų ir architektų kuriamo muziejaus eksponatai, remiantis Šeduvos žydų istorija, papasakos ir primins panašių miestelių išnaikintų bendruomenių istoriją. Čia bus atkurtas kažkada vienos didžiausių Europoje žydų diasporos miestelių gyvenimas.

Tikrų Šeduvoje gyvenusių žydų istorijų pavyzdžiu bus pristatytas tipinės Lietuvos žydų šeimos buitis ir tradicijos, litvakų mokslo reikšmė, kultūriniai, socialiniai bei politiniai judėjimai, jų plėtojami verslai ir užsiėmimai. Muziejaus lankytojai susipažins ir su tragiška Lietuvos ir Šeduvos istorijos dalimi, kai Antrojo pasaulinio karo metais buvo iššudyti žydų tautybės žmonės.

„Žmogų galima nužudyti, atimti ir išdalinti jo turtą, sudeginti jo maldos namus, bet neįmanoma nužudyti atminties apie jį. Lietuvos žydai ir jų palikimas negali gyventi tik minėjimuose ir iškilmingose proginėse kalbose. Kad ir kokios gražios jos būtų. Po Lietuvos dangumi mes palikome pėdsakus. Ir šitas muziejus juos įamžins“, - sakė S. Kanovičius.

Pasak jo, tarptautinė muziejų kurianti komanda „Dingusio štetlo“ istoriją pateiks suprantamai ir įtaigiai, naudodamasi šiuolaikinėmis pažangiausiomis technologijomis. Siekiama, kad muziejus taptų traukos centru ne tik pasaulio žydams ir jų palikuonims, bet ir visai Europai.

„Dingęs štetlas“ jau įtrauktas į prestižinį Europos memorialinių vietų sąrašą, kurį pildo Berlyne esančio Holokausto memorialo informacinis centras.

Bendras numatomas muziejaus plotas – 2,7 tūkst. kv. metrų.

Muziejų „Dingęs štetlas“ planuojama atidaryti 2020 m. vasarą.

„Grąžina štetlo dvasią“

Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės sveikinime ceremonijos dalyviams pažymima, kad „Dingęs štetlas“ atkurs svarbią Lietuvos istorijos dalį apie didelę žydų bendruomenę ir tragišką jos likimą.

„Šeduva, kaip ir daugybė kitų Lietuvos miestelių, prieš Antrąjį pasaulinį karą buvo ir lietuvių, ir žydų namai. „Dingusio štetlo“ muziejaus projektas iš užmaršties prikels buvusių kaimynų, draugų, pažįstamų vardus ir veidus, jų papročius ir tradicijas. Dėkoju visiems, kas ryžosi šiam dideliam darbui ir į Šeduvą grąžina štetlo dvasią. Ji leis mums pažvelgti į visą žydų istoriją Lietuvoje ir širdimi išgyventi Holokausto tragediją. Tegul tai bus paminklas ir tiems, kurie čia niekada nebegrįš, ir amžinosioms žmogiškumo vertybėms“, - sakoma Prezidentės sveikinime.

„Turime padaryti viską, kad istorija būtų užrašyta, pažymėta, o gyvenimas – tęstis. Lai viso pasaulio žmonės atvažiuoja ir pamato šį muziejų“, - sakė Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis.

Ministras Pirmininkas Saulius Skvernelis išreiškė apgailestavimą, kad bendrą lietuvių ir žydų istoriją apjuodino Holokaustas. „Tai yra mūsų tautos skausmas, iš kurio mokomės“, - teigė Premjeras. Jis užtikrino, kad Lietuvoje toliau bus skiriamas didelis dėmesys visuomenės švietimui apie skaudžiausius šalies istorijos puslapius.

JAV ambasadorė Lietuvoje Anne Hall ceremonijoje pabrėžė didelę Lietuvos pažangą, atkuriant žydų kultūros paveldą. „Unikalus „Dingusio štetlo“ projektas ateities kartoms atneš supratimą, kas buvo prarasta“, - sakė ambasadorė.

Istorija nutrūko

Istoriniais duomenimis, Šeduvoje žydai ėmė kurtis XV amžiuje. 1880 m. čia gyveno 2386 žydai. Tai sudarė 63 proc. miestelio gyventojų. Pragyvenimui žydai užsidirbdavo iš įvairių amatų, smulkios prekybos.

Tarpukariu žydų gydytojai, dantistė, vaistininkė, fotografai, kirpėjai, duonkepiai ir kiti savo srities profesionalai teikė paslaugas visai miestelio bendruomenei, o Žydų liaudies banko durys buvo atviros visiems klientams, nepaisant jų tautybės. Žydų jaunimas būrėsi į įvairias draugijas. Veikė daug žydiškų švietimo, kultūrinių, religinių bei sporto organizacijų, kaip, pavyzdžiui, *Tarbut* švietimo draugija, *Makabi* sporto klubas.

Tačiau ekonominė krizė Lietuvoje skatino žydų emigraciją iš provincijos. Nemažai Šeduvos žydų ketvirtajame dešimtmetyje emigravo į JAV, Pietų Afriką, Palestiną.

Pirmoji sovietų okupacija sudavė skaudų smūgį ir Lietuvos žydams. Naujos valdžios įsakymu buvo uždarytos žydiškos organizacijos bei mokyklos, nacionalizuotas verslas ir turtas, nemažai žydų ištremti į Sibirą.

Naciams okupavus Lietuvą, Šeduvos gyventojai žydai buvo prievarta iškeldinti iš savo namų ir suvaryti į getu paverstus sovietinius barakus, aptvertus spygliuotos vielos tvora ir saugomus vietinių nacių kolaborantų. 1941 m. rugpjūčio 25 d. Liaudiškių ir Pakutėnų miškuose sušaudyta beveik 700 žydų: vyrų, moterų, senelių, vaikų. Buvo brutaliai nutraukta kelis šimtmečius trukusi Šeduvos žydų istorija.

TBN inf.

Ukrainietis, palaikęs Lietuvą kelyje į laisvę, neteko kariškio pensijos

Lietuvos Respublikos Seimas 2018-uosius metus yra paskelbęs Sąjūdžio metais. Šiemet sukanka 30 metų, kai buvo išrinkta Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio iniciatyvinė grupė, įsteigtos Sąjūdžio rėmimo grupės miestuose ir rajonuose, įvyko Sąjūdžio steigiamasis suvažiavimas, kuriame buvo patvirtintas Sąjūdžio Seimas ir išrinkta Sąjūdžio Seimo taryba. Šis masinis visuomeninis judėjimas apėmė visus socialinius sluoksnius, daugelio profesijų žmones. Sąjūdžio veikloje dalyvavo įvairių tautybių Lietuvos gyventojai.

Jonas RUMŠA

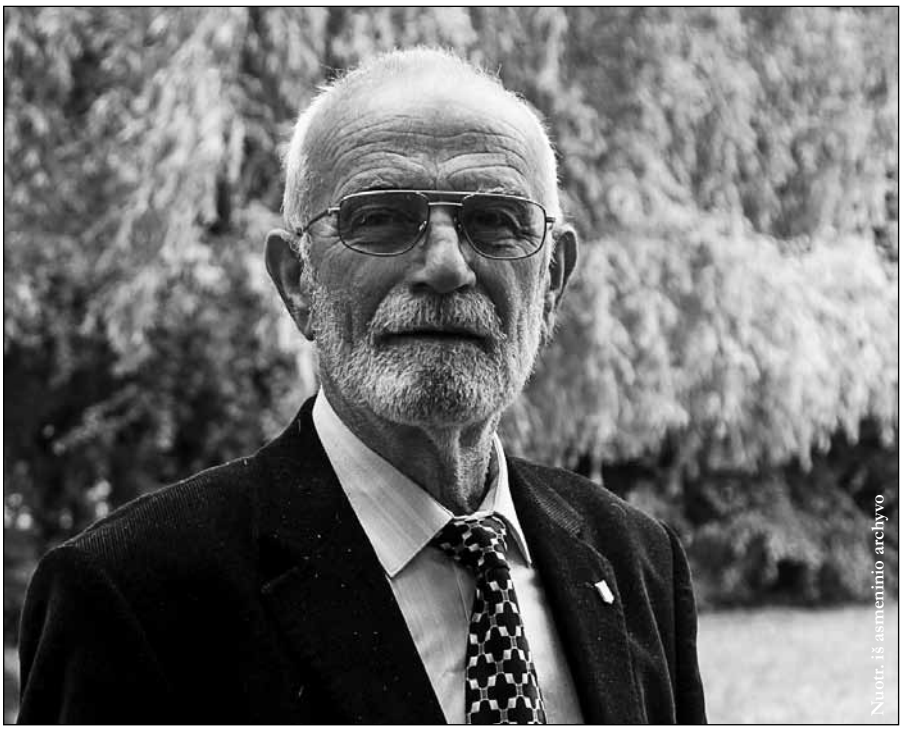

L. Tregubas

Po mokyklos – į Vilnių

Leonidas Tregubas – žinomas Klaipėdoje žmogus, Tautinių kultūrų centro darbuotojas, Pabaltijo ukrainiečių asociacijos pirmininkas, Tautinių bendrijų tarybos narys. Jį dažnai galima pamatyti miesto, tautinių bendrijų renginiuose. Daugelį metų gyvendamas Lietuvos pajūryje, Leonidas suaugo su šiuo kraštu ir jį pamilo. Bekompromisinę pilietišką poziciją jis drąsiai reiškė Lietuvos Atgimimo metais, aktyviai dalyvavo Sąjūdžio veikloje.

Leonidas gimė Rytų Ukrainoje 1940 m. Šeima, joje dar augo sesuo, gyveno kaime, iš mažens vaikai buvo pratinami prie darbo. Prasidėjus karui, tėvas mobilizuotas į frontą. Grįžo namo 1946 m.

Berniukas gerai mokėsi mokykloje, mėgo sportuoti. Tokie paprastai pakliūdavo į akiratį karinių komisariatų, kurie turėjo planus siųsti jaunuolius į karo mokyklas. Į tokį akiratį pakliuvo ir Leonidas, nors paauglystėje ir nesvajojo tapti kariškiu, kaip kai kurie jo bendraamžiai.

Po nedidelių įtikinėjimų jaunuolis sutiko stoti į Vilniaus aukštąją priešlėktuvinės gynybos radijoelektronikos vadų mokyklą. Ją baigęs buvo paskirtas tarnauti viename iš karinių dalinių Šiaurėje, Archangelsko srityje. Ten praleido aštuonerius metus. „Negąsdino nei šaltis, nei taiga. Buvome jauni, kupini romantikos“, - tą laiką prisimena Leonidas. Vėliau tarnavo Kaliningrade, Rygoje. Tarnybos draugai, kaip pats sako, jį vertino už tiesumą, už tai, kad nepataikavo viršininkams.

Leonidas išėjo į pensiją 1986 m., ištarnavęs kariuomenėje 29-erius metus. Gavo neblogą kariškio pensiją. Jam tada buvo 46-eri. Argi tokiame amžiuje sėdėsi be darbo? Klaipėdoje įsidarbino viešbutyje. Dirbo šveicoriumi, liftininku, dispečeriu. „Šveicorius – viešbučio vizitinė kortelė“ – apie savo pareigas viešbutyje sako buvęs karininkas.

Ir šiandien, sulaukęs solidaus amžiaus, L. Tregubas – pasitempęs, sportiškas, elegantiškas, optimistiškai nusiteikęs. Klaipėdos viešbutis turėjo gerą vizitinę kortelę.

Su žmona Birute užaugino dvi dukteris – Nidą ir Daną.

Įtraukė Sąjūdis

Tapęs karo pensininku ir viešbučio tarnautoju, L. Tregubas nė negalvojo apsiriboti ramiu gyvenimu. Patys įvykiai jį įtraukė į savo verpetą. Prisiminkime tą laiką. Šalyje griaudėjo pertvarka, skambėjo šūkiai apie viešumą, demokratizaciją, naują politinį mąstymą.

„Pertvarka peraugo į tautinį atgimimą“, - devintojo praėjusio amžiaus dešimtmečio įvykius Lietuvoje vertina ukrainietis. Atgimimą jis sutiko, kaip pats sako, su dideliu entuziazmu. Tai nebuvo spontaniškas, emocijomis grįstas sprendimas. „Dar tarnaudamas Šiaurėje, prenumeravau ukrainietiškus laikraščius ir žurnalus, neatitrūkau nuo savo tautos kamieno. Lietuvių

siekiai man buvo suprantami“, - teigia Leonidas.

Nuo pat Sąjūdžio įsikūrimo lankė jo organizuojamas akcijas, buvo Sąjūdžio Seimo narys, Sąjūdžio Klaipėdos miesto tarybos narys. Leonidas prisiminė, kaip jis su žmona ir dukterimis, įsėdę į šeimos Žigulius, vyko į Baltijos kelią.

O miesto Vasaros estradoje mitinge, vykusiame iškart po Kovo 11-osios, kuriame dalyvavo apie 25 tūkst. žmonių, Leonidas pasakė ugningą kalbą, deklamavo Taraso Ševčenkos eiles. Oratorių buvo daug. Tačiau žmonės atsistoję ilgai plojo tiktai jam. Argi tai galima pamiršti?

Įsikūrė Hromada

Demokratinės permainos, lietuvių tautinis atgimimas paskatino ir kitų tautų atstovus, gyvenančius Lietuvoje, burtis, sugrįžti prie savo ištakų, prisiminti nacionalines vertybes.

1989 m. įsikūrė Lietuvos ukrainiečių bendrija (ukrainietiškai – Hromada). L. Tregubas buvo vienas iš jos steigėjų. O po savaitės jis surinko savo tautiečius Klaipėdoje, įkūrė bendrijos skyrių ir buvo išrinktas jo pirmininku. Šias pareigas ėjo iki 2000 m.

Šiuo metu Leonidas yra Pabaltijo ukrainiečių asociacijos pirmininkas. „Tai Klaipėdos krašto ukrainiečių susivienijimas. Mūsų veikla – kultūrinė-švietėjiška“, - patikslina jis.

Įkūrę bendriją, ukrainiečiai ėmėsi veiklos. Išsinuomavo nedideles patalpas. Netrukus, 1991 m. Klaipėdoje atidarė savo vaikams sekmadieninę mokyklą. Pradėjo leisti nedidelį laikraštėlį apie bendrijos veiklą, nušvietė jame kultūros įvykius. Be to, kiekvieną mėnesį išeina „Ukrainiečių kalendorius“. Jame rašoma apie žymius Ukrainos istorijos ir kultūros veikėjus bei įvykius. „Beveik visada randame ryšį su Lietuva“, - teigia Leonidas.

Kasmet pagerbiamas ketvirtame praėjusio amžiaus dešimtmetyje kruvino Stalino režimo vykdyto Ukrainoje genocido – Holodomoro – milijonų žmonių aukų atminimas. S. Daukanto aikštėje yra memorialas komunistinio režimo represijų aukoms atminti. „Bendrija kreipėsi į Klaipėdos miesto savivaldybę, Politinių kalinių ir tremtinių sąjungą, kad jame būtų atidengta atminimo lenta Holodomoro aukoms atminti. Toks leidimas buvo gautas. Apskritai visur sutinkame palankų požiūrį į bendrijos pageidavimus“, - sako L. Tregubas.

Kad ir toks faktas. Jam rūpėjo, jog mieste atsirastų daugiau ženklų, kurie primintų Ukrainą. Klaipėda turi karilioną, kuriuo atliekamos įvairios melodijos. Jas groja Kęstutis Kačinskas ir Stanislovas Žilevičius. Jie Leonido paprašyti mielai sutiko ukrainiečiams svarbiomis dienomis skambinti jų nacionalinės muzikos kūrinius.

2014 m. minint lietuvių literatūros klasiko Kristijono Donelaičio 300-ąsias ir ukrainiečių poeto Taraso Ševčenkos 200-ąsias gimimo metines, L. Tregubo iniciatyva pasodinti penki ąžuoliukai.

„Paskutinis represuotas“

Bet grįžkime į praėjusio amžiaus paskutinį dešimtmetį. L. Tregubo pilietinei pozicijai ne tik plojo daugiatūkstantinė minia, bet ir atidžiai ją sekė tie, kuriems ji buvo tarsi ašaka, įstrigusi gerklėje. Jie smogė iš pasalų.

Apie tai, kad jam atimta kariškio pensija, Leonidas sužinojo visai atsitiktinai. Jokio oficialaus pranešimo, dėl ko atimta pensija, kokiu pagrindu, jis niekada nėra gavęs. „Matyt, už išdavystę. Bet ką aš išdaviau. Aš nuo dvidešimties metų sąžiningai tarnavau tai valstybei. Atsitiktinumas ar ne, bet pensija man buvo nutraukta mokėti 1991 m. sausio 26-ąją, mano gimimo dieną SSRS Ministrų Tarybos nutarimu“, - sako Leonidas.

Palyginkime šią datą su įvykiais, kurie netrukus įėjo į istoriją. Sovietinė imperija jau artėjo prie savo bedugnės krašto. Jos vyriausybė, tarsi nebūtų jai svarbesnių reikalų, randa laiko spręsti pensininko iš tolimos Klaipėdos klausimą.

Tai buvo 1991-aisiais metais. Dar iki rugpjūčio karinio pučo Maskvoje. Leonidas kartą sutiko gatvėje pažįstamą žmogų, kuris pasakė jam netikėtą naujieną. Viename Rusijos laikraštyje išspausdinta žinutė, kad jam, Leonidui Tregubui, neva už antivalstybinę veiklą atimta kariškio pensija.

L. Tregubas, įpratęs prie kariškos tvarkos, šiek tiek palaukė ir kreipėsi pagal instanciją, t. y. į Klaipėdos miesto karinį komisariatą. Šie sovietiniai teritoriniai kariniai organai dar egzistavo jau nepriklausomoje Lietuvoje. Komisaras Lukošius apsimetė naivuoliu arba, kalbant jaunimo žargonu, - „šlangu“. Kažką girdėjęs. „O juk jis pats kartu su kai kuriais karo pensininkais, šitais vakarykščiais žmonėmis, rašė, kaip Stalino laikais, skundus apie mane, mano visuomeninę veiklą, skundė, kad aš palaikiau Lietuvos ir Ukrainos nepriklausomybės siekį“, - teigia Leonidas.

Kitas žingsnis – laiškas į respublikinį karinį komisariatą, kuris net nesiteikė atsakyti. Nesulaukęs atsakymo iš Vilniaus, L. Tregubas laišku kreipėsi į patį M. Gorbačiovą, tuometį gynybos ministrą D. Jazovą, prašydamas paaiškinti, dėl ko jam atimta pensija ir prašė ją atstatyti. „Tačiau nesižeminau, nemaldavau. Reikia pripažinti, iš Maskvos bent gavau atsakymą, kuriame buvo parašyta, kad atstatyti pensijos nėra galimybės. Apie tai, kodėl ji atimta, - nė žodžio“, - prisimena L. Tregubas.

„Aš matyt vienas iš paskutinių, kuriuos už įsitikinimus represavo sovietinis režimas“, - sako Leonidas. Pasak jo, Lietuvoje jis ne vienintelis, kuriam už pilietinę poziciją buvo atimta kariškio pensija.

Jais pasirūpino atsikūrusi Lietuvos valstybė. Visų, tarnavusių sovietinėje kariuomenėje, taip pat ir L. Tregubo, tarnybos laikas buvo įskaičiuotas į darbo stažą. Tokiu būdu bendras Leonido darbo stažas, įskaitant darbą viešbutyje, - daugiau kaip 40 metų. Tiesa, pensija nedidelė. Bet L. Tregubas gyvenimu nesiskundžia, kaip daugelis yra įpratę Lietuvoje.

Čečėnė A. Saijeva: „Čečėnai – išdidi tauta, o kalnai ugdo stiprios dvasios žmones“

Daug pasakojimų esame girdėję apie išdidžią ir narsią čečėnų tautą. Legendos sklinda apie čečėnų tradicijas ir papročius. Kiek jos atitinka tikrovę? Ar nėra pagražintos ar iškreiptos pačių pasakotojų, kurie pažino šį kalnų kraštą pro turistinio autobuso langą? Kaip lygumų Lietuvoje jaučiasi kalnų vaikai, kuriuos likimas atvedė čionai? Geriausia apie tai sužinoti iš pirmųjų lūpų. Baltijos čečėnų bendrijos pirmininkė vilnietė Aminat Saijeva mielai sutiko atsakyti į šiuos ir kitus klausimus.

Jonas RUMŠA

- Ar daug čečėnų gyvena Lietuvoje? Kokie keliai juos atvedė į mūsų šalį?

- Lietuvoje čečėnai gyvena nuo sovietinių laikų. Vienus atsiųsdavo baigus aukštąsias mokyklas, kiti liko po tarnybos armijoje. Statant naftos perdirbimo gamyklą Mažeikiuose iš Čečėnijos buvo atsiųsta nemažai naftos pramonės specialistų čečėnų, nes Čečėnijoje ši pramonės šaka buvo išplėtota. Be to, būtent Grozne buvo naftos ir dujų mokslinio tyrimo institutas, sąjunginis naftos institutas, kuris rengė personalą visai SSRS. Kai kurie tų kategorijų čečėnai ir šiandien tebegyvena Lietuvoje, jų vaikai ir vaikaičiai lietuvių kalbą moka geriau nei gimtąją.

Nemažai čečėnų Lietuvoje atsirado prasidėjus vadinamajam antrajam Čečėnijos karui. Nuo 1999 m. pabaigos iki pat 2009 m. atvyko keli tūkstančiai čečėnų pabėgėlių, tačiau dauguma jų neilgai gyveno Lietuvoje, iškeliavo į Vakarų Europos šalis. Šiandien Lietuvoje jų liko apie 150 kartu su vaikais. Daugiausia gyvena Vilniuje, Kaune, Elektrėnuose, Jonavoje, Rukloje.

Čečėnai vyrai Lietuvoje dirba statybose, užsiima remontu, tačiau yra ir gydytojų, ekonomistų, programuotojų. Moterys dirba aptarnavimo srityje, nedidelėse įmonėse, siuvimo fabrikuose, duonos kepyklose.

- Ar didelė čečėnų diaspora pasaulyje?

- Dabar čečėnai išsibarstę po daugelį šalių bei žemynų. Specialistų nuomone, Europos Sąjungos šalyse gyvena daugiau kaip 250 tūkstančių žmonių. Keliasdešimt tūkstančių čečėnų nuo XIX amžiaus gyvena Artimųjų Rytų šalyse. Turkijoje gyvena daugiau kaip šimtas tūkstančių. Kazachstane, Kirgizijoje, Uzbekistane, Ukrainoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Gruzijoje, Azerbaidžane – šiose šalyse yra daug čečėnų, šimtai tūkstančių. Čečėnų gyvena ir JAV, Kanadoje, net Pietų Afrikos Respublikoje.

- Kada Jūs pati atvykote į Lietuvą? Kokie buvo pirmieji įspūdžiai?

- Į Lietuvą aš atvykau 1994 m. lapkričio pabaigoje pagal Čečėnijos Respublikos Ičkerija užsienio reikalų ministerijos komandiruotę. Po dviejų dienų prasidėjo Grozno šturmas, ir man teko pasilikti Vilniuje. Tuomet maniau, kad tai trumpam, bet likimas, matyt, mano gyvenimui turėjo kitų planų.

Pirmieji įspūdžiai apie Vilnių ir Lietuvą pirmiausia buvo susiję su žmonėmis, su kuriais aš bendravau ir dirbau. Tai buvo žymūs Lietuvos politikai, visuomenės veikėjai, universitetų dėstytojai, žurnalistai ir kiti. Per juos susipažinau ir su Lietuva, su jos senovės ir šių laikų istorija. Labai neseni buvo lietuvių kovos už nepriklausomybę įvykiai, ir žmonės tebegyveno tais įvykiais. Tai buvo nelengvas metas, bet žmonių akyse

Nuotr. iš asmeninio archyvo

A. Saijeva

švytėjo laimė ir pergalės džiaugsmas. Be abejo, Vilnius labai smarkiai skyrėsi nuo visų miestų, kuriuos buvau mačiusi anksčiau. Jis man pasirodė ramus, inteligentiškas miestas, gyvenimo ritmas lėtokas, žmonės geri, inteligentiški. Iškart pamilau Senamiestį. Sunkiausia buvo tai, kad Lietuvoje mažai saulės. Niekaip negalėjau priprasti prie ištisai apniūkusio oro. Gyvenu čia jau du dešimtmečius, bet man ir dabar trūksta kaukazietiškos skaisčios ilgos vasaros.

- Ar sunku pietiečiui prisitaikyti prie kitokio gyvenimo būdo, kitokio mentaliteto visuomenės? Jeigu yra problemų, tai kokios?

- Šiuo aspektu man niekada nekilo problemų. Priešingai, lietuvių gyvenimo būdas ir mentalitetas man labai artimi. Abiejų tautų – lietuvių ir čečėnų – istoriniai likimai gana panašūs. Ir tas panašumas atsispindi ir mentalitete, ir gyvenimo būde, ir laisvės siekiuose. Religinių konfesijų

skirtumai šiuo atveju neturi reikšmės. Bet vis dėlto daugelis čečėnų, priverstinai patekę į Lietuvą, juto psichologinį diskomfortą, ilgai pratinosi prie lietuviškų realijų. Rusijos antičečėniška propaganda įsišaknijo ir lietuvių visuomenėje, ir tai veikė požiūrį į čečėnų pabėgėlius.

- Jūsų organizacija vadinasi „Baltijos čečėnų bendrija". Papasakokite apie ją plačiau.

- Taip, mūsų organizacija vadinasi „Baltijos čečėnų bendrija". 2005 m., kai ji buvo steigiama, Lietuvoje gyveno apie tūkstantį čečėnų. Tada tikėjomės, kad įstengsime suvienyti tėvynainius, gyvenančius trijose Baltijos šalyse – Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Bet tikrai susivienyti nepavyko. Tačiau bendraujame ir sąveikaujame. Latvijoje ir Estijoje veikia savarankiški čečėnų kultūros centrai. Tose šalyse čečėnų diasporos irgi negausios, bet jas sudaro ne pabėgėliai, kurių ten beveik nėra, o žmonės, kurie ten gyvena nuo senovės, ir tarp jų yra aukštos klasės specialistų, pavyzdžiui, mokslo veikėjų, gydytojų, ekonomistų, teisininkų, politikų, verslininkų ir kitų.

Baltijos čečėnų bendrijai priklausė beveik visi čečėnai, kurie atvyko į Lietuvą per pastaruosius 15–17 metų. Pirmaisiais metais mūsų organizacija veikė labai sėkmingai. Keliuose Lietuvos miestuose mes organizavome sekmadienines mokyklėles čečėnų vaikams, kuriose jie mokėsi ne tik gimtosios kalbos, bet ir tradicijų, čečėnų kultūros, Čečėnijos istorijos. Buvo sukurtas dainų ir šokių ansamblis, kuris dalyvavo festivaliuose. Bet dauguma mūsų organizacijos narių paliko Lietuvą, ir todėl mūsų bendrija susiduria su tam tikrais sunkumais. Likę jos nariai išsisklaidę po visą Lietuvą, o tai apsunkina susitikimus ir bendrą darbą. Ir vis dėlto mes kartu minime svarbiausias šventes, padedame daugybėje gyvenimo situacijų, taip pat sprendžiant socialines problemas ir t. t.

- Įdomu būtų išgirsti apie čečėnų tradicijas?

- Čečėnai buityje ir bendraudami vieni su kitais iki šiol sergėja tradicijas. Čečėnai nuo senovės garsėja savo tradicijomis. Čečėnų adatai (papročiai) – neatskiriama jų kasdienio gyvenimo dalis. Kiekviena čečėnų šeima gerbia vyresniosios kartos perduotas tradicijas ir jų laikosi. Šimtmečius formavosi čečėnų visuomenės elgesio taisyklių sąvadas. Daugelis tų taisyklių išvardytos Moralės kodekse. Bet yra ir nerašytų įstatymų, kurie iki šiol yra svarbūs kiekvienam čečėnui. Tų gražių papročių ištakos – čečėnų senovės istorijoje. Nuo senovės įprasta, kad čečėnams labai svarbu svetingumas. Liaudies kultūroje, patarlėse, priežodžiuose bei pasakose dažnai ta tema yra pagrindas. Priežastis – sena gyvenimo sankloda. Kalnuotose vietovėse, kur gyventi pavojinga, žmonės kviesdavosi pas save keliauninką, duodavo jam duonos ir nakvynę. Taip būdavo priimta kiekvienoje čečėnų šeimoje. Pažįstamas ar nepažįstamas, jei žmogui reikėdavo stogo virš galvos, jis jį gaudavo. Ir neklausinėdavo svečio, kodėl ir kokiais tikslais jis atkeliavo, kol jis pats nepapasakodavo.

Čečėnijoje ypač gerbiami senyvo amžiaus žmonės, įsiklausoma į jų nuomonę šeimoje, giminėje, bendruomenėje

- Vienas klasikas yra pasakęs, kad apie vieną ar kitą visuomenę galima spręsti iš to, kokia toje visuomenėje pažiūra į moteris. Ar tiesa, kad Čečėnijoje vagiamos nuotakos, kaip tai pavaizduota kultiniame filme „Kaukazo belaisvė ir kiti Šuriko nuotykiai"?

- Apskritai čečėnų visuomenėje itin griežtai laikomasi visų tradicijų, liečiančių moteris. Antai, kai į namus ateina pašalinė moteris, visi vyrai privalo atsistoti. Jeigu moteris atvyko į svečius, tai visų ceremonijų ir padorumo taisyklių laikomasi itin rūpestingai. Moteris čečėnų visuomenėje užima aukštą padėtį. Jei kokia nors mergaitė kreipiasi į jaunuolį ar vyrą, sakydama „būk man brolis", jie turi spręsti visas jos problemas net rizikuodami gyvybe.

Čečėnijoje nėra papročio grobti nuotakas. Tokie atvejai gana reti, bet pasitaiko. Tada nuotaka pati sprendžia, ar jai pasilikti pas jaunikį, ar grįžti pas savo tėvus. Pagrindinės santuokos formos yra per piršlybas ir santuokos pagal abipusį susitarimą, iš anksto nepranešus tėvams. Adatas ir šariatas draudžia musulmonėms tuoktis su kitatikiais. Renkantis būsimąjį jaunikį ar nuotaką (atitinkamai, ir būsimuosius giminaičius) grynas kraujas ir nepriekaištinga reputacija būdavo ir tebėra aukščiau materialinio faktoriaus. Daugpatystė, nepaisant smarkiai įsišaknijusio islamo, tarp čečėnų nelabai paplitęs reiškinys.

Anksčiau čečėnų moterys turėjo nepalyginamai daugiau laisvės, nei kaimyninėse Kaukazo tautose. Mergaitės ir net ištekėjusios moterys nesislėpdavo ir neužsidengdavo veido vyrų akivaizdoje. Čečėnai, išugdyti griežtos moralės dvasia, visada pasižymėjo santūrumu moterų atžvilgiu. Jaunuolių ir merginų tarpusavio santykiai būdavo grindžiami pagarba vienas kitam ir griežta kalniečių mo-

rale. Mušti ar užmušti savo žmoną būdavo didžiausia gėda, visuomenė pasmerkdavo tokį vyrą; be to, už moters (žmonos) nužudymą kaltininkui keršydavo jos giminaičiai. Moters akivaizdoje būdavo negalima keršyti, bausti, žudyti. Maža to, nusirišusi nuo galvos skarelę ji galėjo sustabdyti bet kokį kraujo kerštą. Persekiojamasis dėl kraujo keršto likdavo nepaliestas, jeigu jis slėpdavosi bet kurių savo giminaičių namuose moterų pusėje. Šios tradicijos vis dar galioja ir šiandien.

Pagal čečėnų adatus vyras negali aplenkti moters jodamas arkliu, o privalo nulipti nuo arklio ir vesti arklį už apynasrio. Prasilenkdami su pagyvenusia moterimi vyrai privalo stabtelėti, pagerbdami ją. Taip pat vyrai neturi teisės muštis moters akivaizdoje. Adatai taip pat saugo ištekėjusios moters garbę. Ir tai suprantama, nes žmogus, įžeidęs žmoną, įžeidžia ir jos vyrą, o tai lemia kraujo kerštą.

Nuo vaikystės čečėnai auklėjami pagal griežtas taisykles. Tradicinę čečėnų pasaulėžiūrą sudaro lyg ir dvi dalys.

Pirmoji dedamoji – tai atsakingumo jausmas: atsakomybė ankstesnėms kartoms (septyniems tėvams); atsakomybė dabar gyvenantiems – šeimai; giminaičiams, kaimui, tautai; atsakomybė savo palikuonims. Toks praeities, dabarties ir ateities santykis formuoja tradicine dvasia išugdyto čečėno tvirtesnę psichologinę būseną (jis nesijaučia vienišas), nors kartais jam ir nelengva tokia atsakomybės ir pareigos našta. Neveltui sakoma, kad būti čečėnu sunku.

Antroji čečėno pasaulėžiūros dedamoji – tai, kaip jis jaučiasi savo tautos vertybinėje sistemoje. Kai tik čečėnas pradeda jaustis individu, jis patenka į griežtą moralinių vertybių sistemą, į moralinių pareigų ir draudimų sistemą. Žmogus, būdamas toje sistemoje ir vykdantis jos reikalavimus, gali kontroliuoti savo emocijas ir poelgius, jis išsiugdo stiprų atsparumą bėdoms ir negandoms.

- Jūsų tautoje labai stiprūs giminystės ryšiai. Kaip jie palaikomi?

- Šeima čečėnui turi sakralinę reikšmę. Iki šiol čečėnams būdinga didelė patriarchalinė šeima. Žinoma, šiais laikais gyvenimas ne visuomet leidžia išsaugoti patriarchališkumą, bet šeiminiai tarpusavio saitai – ne vien tėvų ir vaikų, senelių ir močiučių, bet ir tetų ir dėdžių, sūnėnų ir dukterėčių, pusbrolių ir pusseserių – išlieka tvirti. Visi vieni kitiems padeda ir vieni kitus remia visais gyvenimo atvejais. Būtent šeima – patriarchaline prasme – užsiima vaikų ugdymu, tuo pačiu kurdama savo ateitį: kokia ji bus, didele dalimi priklauso nuo to, kokie užaugs jų vaikai.

Vaikai ugdomi pagal šimtmečiais tautos suformuotus principus. Tradicinė čečėnų ugdymo sistema aprėpia tokius aspektus kaip visaverčio fizinio lavinimo užtikrinimas, nuolatinis rūpinimasis augančios kartos sveikata, darbo ir ūkinių įgūdžių perdavimas, elgesio normų laikymasis visuomenėje, žinių apie supantį pasaulį perteikimas. Visi tie pamatai klojami šeimoje.

- Ar šiandien didelės čečėnų šeimos? Kiek paprastai vaikų būna šeimoje?

- Čečėnams šeima yra tada, kai yra vaikų. Ir kuo daugiau vaikų, tuo geriau. Be abejo, šiais laikais ne visada įmanoma turėti daug vaikų, kaip kad būdavo anksčiau, bet dabar jauna šeima turi vidutiniškai 4–5 vaikus, o kaimuose ir daugiau.

- Čečėnų tauta patyrė sovietinį genocidą. 1944 m. vasario 23 d. vyrai, vaikai, seneliai, moterys buvo sugrūsti į galvijų vagonus ir išvežti į Kazachstaną, Centrinę Aziją. Ką Jums asmeniškai reiškia ši data?

- Mano tauta dėl šitos siaubingos sovietinio režimo akcijos neteko daugiau kaip 60 proc. žmonių. Apie tautą buvo primeluota, ji buvo pažeminta ir sutrypta, bet nepalaužta. Mano tėvai prarado Kazachstane tris vaikus. Mano senelė ir senelis mirė nuo šiltinės jau pirmaisiais tremties metais. Mirė ir kiti artimi giminaičiai. Nuo pat vaikystės aš girdėjau siaubingus tėvų pasakojimus apie tą tremtį. Mano tėvai iki savo paskutiniųjų dienų nepamiršo šios karčios patirties. Mano giminaičių gyvenimas buvo sužlugdytas. Be abejo, tos deportacijos prisiminimai atsispindėjo mano kartos pasaulėžiūroje, tarsi mes patys būtume buvę tų baisių įvykių liudytojai ir dalyviai. Daugumos čečėnų širdis iki šiol slegia savos tautos skausmai. Čečėnams deportacijos diena – 1944 m. vasario 23-ioji – visada išliks tragiška data, bet ji mus vienija, suteikia jėgų priešintis ir teikia vilties, kad laimėsime.

- Aleksandro Solženycino romane „Archipelagas Gulagas“ rašoma apie daugelio tautų atstovus, kuriuos autorius sutiko stalinistiniuose konclageriuose. Yra jame atsiliepimų, pavyzdžiui, ir apie lietuvius. Rašydamas apie čečėnus, A. Solženycinas pažymi, kad tai buvo orūs, išdidūs žmonės. Jie ir nežmoniškomis sąlygomis nesileisdavo žeminami, mokėjo apginti savo garbę ir orumą. Čečėnų privengdavo net konclagerių administracija. Tai labai svarbios savybės, daug pasakančios apie tautą. Kaip jos ugdomos Jūsų tautoje?

- Į šį klausimą vienareikšmio atsakymo nėra. Nors čečėnų tauta nedidelė, jos istorija sena ir šlovinga, ji lygiagrečiai su griežtu Moralės kodeksu – Garbės kodeksu – formuoja ypatingą mentalitetą, kuris teikia dvasiai stiprybės ir ugdo aukštą moralę. Čečėnai – išdidi tauta, o kalnai ugdo stiprios dvasios žmones. Jeigu čečėnui tenka rinktis gyvybę ar garbę, jis rinksis garbę.

- Ar dabar čečėnų atvyksta į Lietuvą?

- Dabar čečėnų į Lietuvą atvažiuoja labai mažai, galima sakyti, tik

vienetai. Daugiausia tai pabėgėliai, kurie bando per Baltarusiją pakliūti į Lenkiją, bet jiems nepavyksta. Lenkijos valdžia neįleidžia čečėnų į savo teritoriją. Baltarusijoje susikaupė keletas tūkstančių, kurie negali nei patekti į Europos Sąjungos šalis, nei grįžti atgal į Čečėniją, nuogąstaudami, kad dabartinė Čečėnijos administracija su jais susidoros. Lietuva, deja, irgi nepriima čečėnų.

- Lietuva čečėnams – tarpinė stotelė ar šalis, kurioje verta kurti savo ir savo vaikų ateitį?

- Daugelis čečėnų, kurie paliko Lietuvą ir iškeliavo į Vakarų Europos šalis, norėtų likti Lietuvoje, bet dėl daugelio priežasčių jie faktiškai buvo priversti išvykti. Lietuvoje čečėnams sunku gyventi, bet gyvenimas yra toks, koks yra. Laikui bėgant žmonės pripranta, įleidžia šaknis, auga vaikai. Gyvename galvodami, kad protingam žmogui visas pasaulis – Tėvynė.

Paroda „Lietuvos ir Pietų Kaukazo valstybių santykiai 1918–1922 m.“

Gegužės 16 d. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Tado Vrublevskio skaitykloje atidaryta paroda „Lietuvos ir Pietų Kaukazo valstybių santykiai 1918–1922 m.“, parengta kartu su Lietuvos azerbaidžaniečių bendrija.

„Šiais metais kartu su Lietuva nepriklausomybės šimtmetį mini ir Pietų Kaukazo valstybės Armėnija, Azerbaidžanas ir Gruzija. Nors šio regiono pagrindinių tautų valstybingumas netrukus buvo Rusijos bolševikų užgniaužtas, su Lietuva spėta užmegzti diplomatinius santykius. Todėl derėtų minėti ir Lietuvos bei Pietų Kaukazo šalių tarpvalstybinių ryšių šimtmetį“, - sakė Lietuvos azerbaidžaniečių bendrijos pirmininkas Mahiras Gamzajevas.

Parodoje eksponuojami kai kurie dokumentai, pavyzdžiui, Lietuvos Sutartis su Azerbaidžanu dėl teisiškų garantijų susitariančių šalių piliečiams, o taip pat kiti dokumentai, laiškai.

Nuotraukose regime Baku, Jerevano, Tbilisio (tada – Tiflisas) miestų vaizdus.

Lietuvoje dabar gerai žinoma lietuvių literatūros klasiko Vinco Krėvės-Mickevičiaus (1882–1954) veikla Pietų Kaukaze. 1909–1919 m. jis buvo Baku realinės mokyklos rusų kalbos ir literatūros mokytojas, 1919–1920 – Lietuvos konsulas Azerbaidžane. Parodoje eksponuojamas jo portretas.

Tačiau mažiau žinoma, kad tuo metu Pietų Kaukaze dirbo ir žymios Vileišių šeimos atstovas inžinierius Petras Vileišis (1851–1926), kurio portretą taip pat matome parodoje. Jis 1917 m. gruodį Tbilisyje buvo išrinktas Kaukazo lietuvių tarybos nariu, 1920 m. dirbo Lietuvos konsulato Baku mieste patarėju.

Po 1905 m. Rusijos revoliucijos caro administracija sušvelnino tautų priespaudą. Lietuviams, kaip ir kitų Kaukaze gyvenančių tautų atstovams, buvo leista burtis į organizacijas, puoselėti tautinį bei religinį identitetą, švietimą. Lietuvių organizacijos veikė Gruzijoje, Azerbaidžane, Armėnijoje, Turkijoje, Šiaurės Kaukaze.

1919 m. kovo 27 d. Baku buvo įsteigtas Lietuvos konsulatas, o konsulu paskirtas V. Mickevičius (rašytojas Krėvė). Beje, konsulatas glaudėsi rašytojo bute. „Šią dieną galima laikyti Lietuvos ir Azerbaidžano tarpvalstybinių santykių pradžios data“, - teigė M. Gamzajevas.

Pasak jo, Lietuvos konsulato įsteigimas turėjo didžiulės reikšmės abiem valstybėms, kadangi reikėjo bendrai veikiant siekti tarptautinio pripažinimo *de jure*. Bendrų diplomatinių veiksmų 1919–1920 m. būta nemažai. Minėtini bendri politiniai pareiškimai, kolektyvinės deklaracijos ir kreipimaisi į Paryžiaus taikos konferenciją, siekiant pripažinimo. Lietuvos konsulatas atliko daug biurokratinių darbų, vykdė susirašinėjimą, išduodavo kilmės dokumentus, kad jų gavėjai per Konstantinopolį

M. Gamzajevas

(dabar – Stambulas) ir Europą galėtų grįžti į Lietuvą, rūpinosi Azerbaidžane įstrigusiais Lietuvos piliečiais.

1920 m. balandžio 28 d. į Azerbaidžaną įsiveržė Raudonoji armija ir įvedė savo diktatūrą. Buvo uždarytos Anglijos, Lenkijos, Ukrainos ir kitų valstybių diplomatinės atstovybės, o Lietuvos konsulatas liko dirbti. Kaip galima sužinoti iš parodoje eksponuojamos medžiagos, vien tik nuo 1920 m. gegužės iki 1921 m. birželio konsulatas išdavė 687 Lietuvos pasus ir lietuviškos kilmės dokumentus. Nuo bolševikų teroro buvo išgelbėti kai kurie nepriklausomo Azerbaidžano valdžios atstovai.

1922 m. rugpjūčio 28 d. konsulatas gavo nurodymą per 48 valandas sutvarkyti visus reikalus ir su visu personalu išvykti iš sovietinio Azerbaidžano. Tai ir buvo padaryta.

Paroda veiks iki rugpjūčio 30 d.

TBN inf.

Vilniaus universitete vyko mokslinė konferencija, skirta kitabistikos pradininko monografijos 50-mečiui

Birželio 1 d. Vilniaus universitete vyko tarptautinė mokslinė konferencija „Istorijos ir kultūros sąsajos“, skirta Vilniaus universiteto profesoriaus Antono Antonovičiaus monografijos „Baltarusiški tekstai, rašyti arabiškais rašmenimis“ išleidimo 50-čiui paminėti. Konferencijoje dalyvavo mokslininkai iš Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos, Tatarstano ir Krymo.

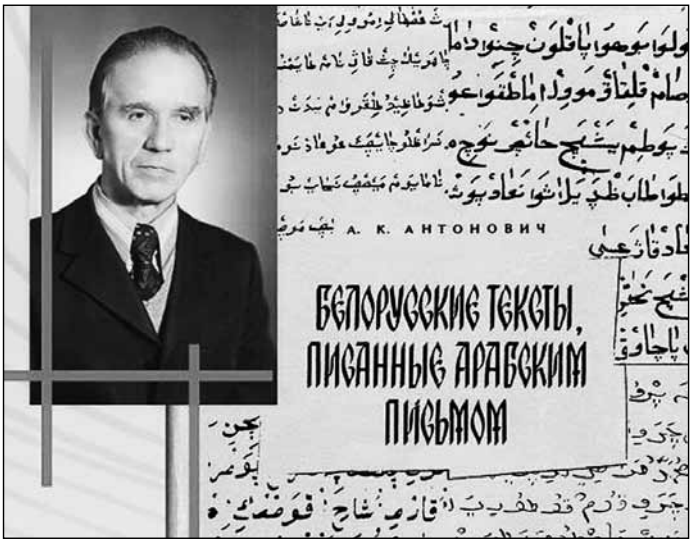

Konferencijos tikslas buvo pristatyti ir supažindinti akademinę ir plačiąją visuomenę su prof. A. Antonovičiaus asmenybe, jo nuopelnais Lietuvos mokslui, pristatyti bei aptarti naujus atradimus Lietuvos totorių rankraščių tyrinėjimo srityje, aptarti istorijos, kalbų ir kultūrų sąveikos prasmę puoselėjant savąją ir bendrą Lietuvos kultūrą.

Konferencijos metu Vilniaus universiteto bibliotekos Galerijoje buvo atidaryta paroda „Krymo totoriai fotografijose (XX amžiaus pradžia)“, kurioje pristatomi XX a. pr. Krymo totorių, palikusių gilų pėdsaką Krymo pusiasalio istorijoje, portretai, jų gyvenimo ir buities akimirkos. Vienas ekspozicijos fragmentas skirtas Lietuvos totoriams.

Sveikinimo žodį konferencijos dalyviams tarusi Tautinių mažumų departamento direktorė dr. Vida Montvydaitė pabrėžė, kad kultūrų, kalbų, tradicijų persipynimas mūsų krašte duoda netikėtų rezultatų, kurie yra įdomūs tiek mokslininkams, tiek pačioms tautinėms bendruomenėms, besidominčiomis savo istorija.

„Galime įsitikinti, jog skirtingais laikotarpiais daugiakultūrėje ir daugiakonfesėje Lietuvoje susiklosčiusi savita kultūrinė ir kalbinė aplinka – vietos gyventojų daugiakalbystė lėmė unikalius lingvistinius eksperimentus. Manau, kad pats faktas, jog Baltarusijoje gimęs mokslininkas, nebūdamas nei musulmonas, nei totorius, Lietuvoje, Vilniaus universitete tyrinėjo totorių raštus, parašytus arabiškais rašmenimis baltarusių kalba, yra stulbinantis ir žadinantis smalsumą. Tačiau juk tokių pavyzdžių mes turime ne vieną. Pavyzdžiui, „Mokslas Krikščioniškas“ žemaitiškai parašytas, kunigo Jono Krizostomo Gintilos „Žemaitiškas katekizmas“ hebrajų rašmenimis arba vokiečio Johano Christppho Glaubitzo projektuotas šv. Dvasios cerkvės interjeras Vilniuje. Savitas Vilniaus krašto lenkų kalbos dialektas, ženkliai besiskiriantis nuo literatūrinės lenkų kalbos. Juk visa tai nėra klaidos arba koks nors žodžių žaismas, o mūsų Lietuvos kasdienybė, kurią būtina tirti“, - sakė V. Montvydaitė.

Baltarusijoje gimęs mokslininkas Antonas Antonovičius (1910–1980), 1968 m. išleidęs monografiją „Baltarusiški tekstai, rašyti arabiškais rašmenimis, ir jų grafinė ir ortografinė sistema“, atkakliai puoselėjo baltarusių kalbą ir kultūrą, savo tyrimais įnešė svarų indelį į totoristikos sritį. Jo monografija tapo pagrindiniu vadovėliu visiems Lietuvos totorių kultūrinio paveldo – rankraščių tyrėjams. Antonovičiaus dėka XXI a. pradžioje susiformavo ir atskira mokslo šaka – kitabistika.

Dar XIX a. viduryje specialistai atkreipė dėmesį į senuosius Lietuvos totorių rankraščius (kitabus, chamailus, tefsyrus bei tedžvidus), surašytus arabų, turkų, baltarusių ir lenkų kalbomis, bet arabiškais rašmenimis. Kryptingos šių rankraščių studijos prasidėjo tik XX a. antrojoje pusėje, kai buvo imtasi grafinės, tekstologinės ir teminės rankraščių tyrinėjimų. Visus juos pastūmėjo atrastas ir visuomenei pristatytas Keturiasdešimt Totorių kaimo kitabas, pavadintas mokslinėje literatūroje Luckevičiaus kitabu. Surašytas trimis, o kartais ir keturiomis kalbomis, rankraštis yra savotiškas musulmonų katekizmas, kuriame pateikiama informacija apie svarbiausias musulmonų šventes, šventus mėnesius, Ramadano pasninką, maldas, namazo svarbą, kuris prilygsta pokalbiui su pačiu Viešpačiu Dievu, ir t.t.

I. Luckevičiaus kitabas paskatino A. Antonovičių, būsimą profesorių, stoti į Vilniaus universitetą ir gilintis į filologijos mokslus. Jo asmenybėje aiškiai atsispindi būdingas Lietuvai multikulturiškumas: nuo totorių rankraščio prie kryptingų baltarusių kalbos studijų, o viso to išdava – susiformavusi totoristikos studijų kryptis.

TMD inf.

Karaimų periodika: nuo rankraštinio laikraštėlio iki žurnalo

Neseniai, gegužės 7 d., kaip ir kasmet, Lietuvoje paminėta Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos diena. Gera proga pakalbėti ir apie kitų mūsų šalyje gyvenančių tautų spausdinto žodžio istoriją, prisiminti žmones, kurie saugojo gimtąją kalbą nuo išnykimo. Žemiau spausdinamoje publikacijoje dr. doc. Halina Kobeckaitė pasakoja apie periodinių leidinių, knygų karaimų kalba leidybą.

Dr. doc. Halina KOBECKAITĖ

H. Kobeckaitė

Antrojoje *Žurnalisto žinyno* knygoje, išleistoje Viliaus Užtupo leidykloje Vilniuje 1996 m., rašiau apie Lietuvos karaimų periodinę spaudą. Praėjus 20-čiai metų nuo ano straipsnio, atėjo metas kai ką pataisyti ir papildyti. Pavyzdžiui, paaiškėjo, kad pirmuoju karaimišku periodiniu leidiniu laikytinas rankraštinis satyrinis Kryme leistas ir platintas laikraštėlis *Davul* (Būgnas, 1864-1872). Jo leidyba sietina su radikaliu Krymo karaimų jaunimo judėjimu *Kara sakal* (Juodos barzdos), priešpastatančiu save konservatyviajai bendruomenės daliai *Ak sakal* (Baltos barzdos). Ši istorinė pataisa, paankstinanti karaimiškos periodikos pradžią, priimtina su tam tikra išlyga, nes pirmasis karaimiškas spausdintas periodinis leidinys - žurnalas *Karaimskaja žiznj* (Karaimų gyvenimas) - pasirodė Maskvoje 1911 m.

Savotišku jo tęsiniu galima laikyti Vilniuje 1913-1914 m. leistą žurnalą *Karaimskoje slovo (*Karaimų žodis*)*. Jo leidimą neabejotinai paskatino visoje Europoje prasidėjęs tautinio atgimimo judėjimas. Vilniuje tuo metu jau buvo didelis karaimų inteligentijos būrys, ir jie buvo pajėgūs imtis šio darbo, nors profesionalių literatų, žurnalistų nebuvo. Deja, Pirmasis pasaulinis karas šį svarbų darbą nutraukė.

Sugrįžę po evakuacijos namo karaimai pradėjo rūpintis tiek savo organizacijų atstatymu, tiek spauda. 1924 m. Vilniuje pradedamas leisti žurnalas *Myśl karaimska (*Karaimų mintis*)*, ėjęs čia iki 1939 m. Nors minėti žurnalai ėjo lenkų ar rusų kalbomis, juose buvo spausdinama ir originali karaimų autorių kūryba, parašyta karaimų kalba. Panevėžyje tarpukariu karaimiškai buvo leidžiamas žurnalas *Onarmach* (Pažanga*,*1937-1939), o Lucke - Lucko-Haličo karaimų kalbos dialektu *Karaj awazy* (Karaimų balsas*,* 1931-1938). Visuose šiuose leidiniuose būdavo nuolat pabrėžiama, kad svarbu išsaugoti gimtąją kalbą ir tautinį tapatumą, nes šie du dalykai tarp savęs labai glaudžiai susiję ir sudaro esminę tautos išlikimo sąlygą.

Aplinkybės taip susiklostė, kad po Antrojo pasaulinio karo visi profesionalūs karaimai mokslininkai tiurkologai atsidūrė Lenkijoje: akademikas Ananjašas Zajončkovskis (1903-1970) ir docentas Aleksandras Dubinskis (1924-2002) – Varšuvoje, docentai Vlodzimiežas Zajončkovskis (1914-1982) ir Zigmuntas Abrahamovičius (1923-1990) – Krokuvoje. Vilniuje buvo likęs tik vyriausiasis karaimų dvasininkas prof. Seraja Šapšalas, kuris, po karo, jau antrą kartą atsisakęs savo ganytojiškų pareigų, dirbo Lietuvos mokslų akademijos Istorijos institute moksliniu bendradarbiu. Jo autoritetas tiurkologijos baruose nesumažėjo, ir apie tai liudija gausi jo korespondencija su Lenkijoje dirbusiais mokslininkais karaimais. Tačiau Lietuvoje karaimikos studijų nebebuvo likę, o jis vienas negalėjo jų atstoti. Didelių akademiko A. Zajončkovskio pastangų dėka Varšuvoje 1947 m. ir 1948 m. dar pavyko išleisti du paskutinius žurnalo *Mysl Karaimska* numerius, o po to karaimiška periodika, nebefinansuojama, niekieno viešai nebepalaikoma, nustojo ėjusi. Laikas nacionalinėms kultūroms ir jų raiškoms nebuvo palankus nei Lenkijoje, nei Lietuvoje.

Nepaisant Lenkijoje apsigyvenusių tiurkologų karaimų profesionalumo ir pastangų, vis dėlto nuoseklių karaimikos tyrimų ir Lenkijoje nebuvo gausu: vienintelis stambesnis šios srities darbas anuo laikotarpiu buvo Ananjašo Zajončkovskio 1961 m. anglų kalba paskelbta studija *Karaims in Poland* (Karaimai Lenkijoje). Kiti autoriai apsiribodavo atskirais straipsniais, pranešimais konferencijose, o dažnai vietoje karaimų istorijos tyrimų objektu pasirinkdavo kitų tiurkų tautų kultūrą. Šiandien turime būti jiems dėkingi ir už tokio pobūdžio darbus, nes Lietuvoje negalėjo būti nieko panašaus.

Padėtis į gerąją pusę Lenkijoje ėmė keistis prasidėjus Solidarumo judėjimui. Pirmoji kregždė buvo 1987 m. išleista Pienienžno (Pieniężno) vienuolių Verbistų dvasinėje seminarijoje surengtõs karaimų istorijai skirtos mokslinės konferencijos medžiaga, pavadinta *Karaimi* (Karaimai). Ge-

rokai vėliau, 1994-aisiais, minint Aleksandro Dubinskio 70 metų sukaktį, Varšuvoje buvo išleista didelės apimties knyga *Caraimica*, kuri iki šiol daugeliui tyrėjų yra parankinė, nes šalia vertingų autoriaus straipsnių joje paskelbta daug bibliografinės medžiagos, Trakų karaimų patarlių ir priežodžių ir keli tekstai karaimų kalba.

O XX-ojo amžiaus pabaigoje atėjo eilė ir periodikai.

Jei apie aukščiau minėtą pirmąjį rankraštinį žurnalą *Davul* nerašiau savo straipsnyje dėl to, kad dar neturėjau apie šį faktą pakankamai medžiagos, tai apie žurnalą *Awazymyz* (Mūsų balsas) rašyti negalėjau, nes jo dar nebuvo. O dabar jam jau beveik trisdešimt metų, ir jis turi savo istoriją. Ją nagrinėdama aptikau tokį įdomų, gal net truputį mistinį faktą: visų anksčiau leistų karaimiškų periodinių leidinių (išskyrus Panevėžio žurnalą *Onarmach*) buvo išleista po 12 numerių. O dabar Lenkijoje gyvenančių karaimų organizacijų leidžiamas žurnalas *Awazymyz* yra 12-tas karaimiškas periodinis leidinys. Anokia, žinoma, čia mistika, bet aptikus tokius neįprastus sutapimus maga į juos atkreipti dėmesį....

Turbūt ir patys *Awazymyz* leidėjai, sumaketavę žurnalą 1999 m. rugsėjo mėnesį, dar nebuvo tikri, kad šiandien, maketuos jau 58 numerį.

Nors Lenkijoje gyvenantys jaunosios kartos karaimai karts nuo karto vis mėgindavo materializuoti idėją leisti periodinį leidinį, pavyzdžiui, 1979 m. tarp karaimų buvo platinami du Marko Firkovičiaus laikraštėlio *Coś* (Kažkas) numeriai, po dešimties metų – 1989 m. vienas žurnalo *Awazymyz* numeris, tikras periodinis leidinys galėjo pasirodyti tik tada, kai buvo gautas finansavimas jo leidybai. Be to, Varšuvos, Krokuvos, Poznanės, Torunės bei Vroclavo universitetuose atsirado mokslininkų (tiek karaimų, tiek lenkų), kurie savo mokslinius tyrimus siejo su karaimika. Tai be galo svarbus faktorius, nes neturint

Lenkijoje leidžiamas karaimų žurnalas „Awazymyz“

autorių, joks leidinys negali pasirodyti.

Žurnalas, pradžioje atrodęs kaip plonas pusės A4 formato 20-ties puslapėlių juodai baltas sąsiuvinėlis, ilgainiui virto gražiu, rimtu, gerai iliustruotu, 500 egzempliorių tiražu leidžiamu kokių dviejų spaudos lankų apimties žurnalu, platinamu tarp Lenkijoje ir Lietuvoje gyvenančių karaimų. Beje, savo amžių žurnalo leidėjai skaičiuoja ne nuo mano minėto 1999 m. išleisto ir po to jau be pertraukos ėjusio leidinio, o nuo to pirmojo nedidelio leidinuko 1989 m., nors per tą dešimt juos skiriančių metų nieko nebuvo išleista. Iki 2003 m. žurnalas buvo leidžiamas nereguliariai, 2004-2005 m. jis pasirodydavo kas pusmetį, o nuo 2006 m. leidžiamas kas ketvirtį. 2009 m. buvo išleistas žurnalo priedas rusų kalba *Наш голос* (Mūsų balsas), kurio sudarytoja ir redaktorė buvo trakietė Tatjana Maškievič.

Žurnalo *Awazymyz* vyriausioji redaktorė - Lenkijoje gyvenančių karaimų sąjungos pirmininkė Mariola Abkovič. Be jos, į redakcinį komitetą įeina Adamas J. Dubinskis ir Anna Sulimovič. Būtina pažymėti, kad visi trys leidėjai yra karaimai, o du iš jų turi ne tik filologinį, bet ir specialų orientalistinį išsilavinimą: Anna Sulimovič yra tiurkologė, vertėja, puikiai mokanti turkų kalbą, o Adamas J. Dubinskis – arabistas. Be to, abiejų tėvai taip pat buvo tiurkologai ir yra nemažai nusipelnę karaimikos studijoms. Be šių trijų autorių, pateikiančių daugiausia straipsnių, žurnalui daug rašo dr. Mariušas Pavelecas, religijos istorijos specialistas, kuris, natūralu, daugiau domisi istorinėmis karaimikos temomis, Krokuvos Jogailaičių universiteto docentas, lingvistas, vengrų ir turkų kalbų žinovas Michalas Nemethas, tiurkologė Emilija Marija Zajončkovska Lopatto, labai aktyviai tyrinėjanti epistolinį savo tėvo akademiko Ananjašo Zajončkovskio ir dėdės Vlodzimiežo Zajončkovskio palikimą. Anksčiau žurnalo puslapiuose būdavo ir vilniečio Romualdo Špakovskio rašinių, kuriuose jis paprastai informuodavo apie Trakų ir Vilniaus karaimų bendruomenėse vykstančius renginius. Visi autoriai, apie ką berašytų, paprastai remiasi archyvinės medžiagos studijomis, ir

daug laiko praleidžia įvairiuose Lietuvos, Ukrainos, Lenkijos, Rusijos archyvuose, kur sukaupta nemažai istorinių dokumentų, susijusių su Trakų, Lucko-Haličo, Krymo karaimų gyvenimu. Kadangi šiandien Lenkijoje gyvenantys karaimai – tai Trakų ir Lucko-Haličo (kur bendruomenės nebeliko) karaimų giminės ir palikuonys, tyrimų objektu dažniausiai pasirenkamas tų vietovių karaimiškas paveldas.

Žurnalas *Awazymyz* skelbiasi esąs visuomeninis-istorinis-kultūrinis leidinys. Be straipsnių apie istoriją, kalbą, permainingus garsių ir mažiau garsių žmonių likimus, spausdinami ir senosios (nes naujosios tiesiog nėra) karaimų literatūrinės kūrybos pavyzdžiai, jų vertimai į lenkų kalbą, pateikiama karaimų organizacijų Lenkijoje ir Lietuvoje veiklos apžvalga, šeiminių įvykių, sukakčių kronika. Kalbėdami apie gyvenimą, negalime išvengti ir žinių apie netektis. Deja, tenka konstatuoti, kad jų karaimų bendruomenėje pasitaiko dažniau nei gimimo faktų...

Vroclave įsikūrusi karaimų leidykla *Bitik* (Raštija) šiandien leidžia ne tik minėtą periodinį leidinį karaimišku pavadinimu lenkų kalba *Awazymyz*. Atskira knyga leidykla 2004 m. išleido tarptautinės mokslinės konferencijos „Karaimų paveldas šiuolaikinėje Europoje“ medžiagą *Karaj kiuńliari* (Karaimų dienos). Joje leidžiama ir knygų serija *Almanach Karaimski* (Karaimų almanachas). Naūja Lenkijos karaimų leidybinėje veikloje yra tai, kad pradėta publikuoti tiurkologų, tyrusių karaimų kalbą, tarpusavio korespondencija: 2013 m. išėjusiame „Karaimų almanacho“ antrajame tome išspausdinti Ananjašo Zajončkovskio 1928–1948 m. rašyti laiškai į Vilnių vyriausiajam karaimų dvasininkui profesoriui Serajai Šapšalui ir 1933–1939 m. – Lucko karaimų bendruomenės veikėjui, žurnalo *Karaj awazy* (Karaimų balsas) leidėjui Aleksandrui Mardkovičiui, o jo 1925–1948 m. rašyti laiškai profesoriui Tadeušui Kovalskiui (1889-1948) išleisti atskira knyga, pavadinta *Urzeszeni Orientem* (Oriento pakerėti) (Warszawa: AGADE, 2013).

Tad, turint galvoje, kad Lenkijoje dėl įvairių objektyvių ir subjektyvių priežasčių yra susiformavusi ilgalaikė profesionalios karaimikos tradicija, reikia džiaugtis, kad ir jaunoji karta stengiasi tą tradiciją palaikyti, skirdama dėmesio analitiniams karaimų istorijos ir kalbos tyrimams, Lenkijos, Lietuvos, Krymo karaimų bendruomenių gyvenimui nušviesti. Žurnalo medžiaga prieinama ir internete: http://czasopisma.karaimi.org/index.php/awazymyz/

„Dačijos“ nariai gilinosi į Lietuvos istoriją

Gegužės 26 d. Lietuvos rumunų kultūros bendrija „Dačija“, jungianti išeivius iš Moldovos Respublikos ir Rumunijos, surengė edukacinę kelionę į Kėdainius. Ši išvyka – tai vienas iš projekto „Lietuvos valstybės atkūrimo ir Rumunijos didžiojo susivienijimo 100-metis – istorijos ir kultūros keliai“, kurį vykdo bendrija, renginių.

Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija“ nariai Kėdainiuose

Kėdainiai – kunigaikščių Radvilų, vienos galingiausių ir įtakingiausių LDK didikų giminės, rezidencija, kuri jiems priklausė apie 300 metų. Todėl daugiausia dėmesio kelionės metu ir buvo skirta jiems bei objektams, susijusiems su šiomis istorinėmis asmenybėmis.

Tai Kristaus Atsimainymo cerkvė, kurią 1652 m. pastatė Jonušas Radvila savo žmonai Moldovos kunigaikštienei Marijai Lupu.

Kelionės dalyviams buvo surengta ekskursija po Kėdainių senamiestį. Jo puošmena – rotušė, viena iš trijų Lietuvoje išlikusių Renesanso stiliaus rotušių, pastatyta Didžiosios rinkos aikštės pakraštyje. Šioje vietoje 2006 m. atidengtas skulptoriaus Algirdo Boso paminklas Jonušui Radvilai.

„Dačijos“ nariai taip pat aplankė Jonušo Radvilos įsteigtą Gymnasium Illustre, kuriai pernai suėjo 370 metų. Jau 16 metų tuose pačiuose istoriniuose pastatuose veikia Šviesioji gimnazija.

Įspūdinga Kėdainių evangelikų reformatų bažnyčia, viena seniausių ir didžiausių protestantų bažnyčių visoje buvusioje Abiejų Tautų Respublikoje. Jos kriptoje įrengtas kunigaikščių Radvilų mauzoliejus, kuriame saugomi 6 unikalūs XVII a. nacionalinės reikšmės dailės ir istorijos paminklai – Radvilų sarkofagai.

„Grėjaus namo“ salėje kelionės dalyviai nagrinėjo istorinius Moldovos ir Lietuvos ryšius, vedančius į Radvilų rezidenciją – Kėdainius, diskutavo apie Jonušo Radvilos bei jo žmonos Marijos Lupu- Radvilienės gyvenimą Lietuvoje ir kt. **TBN inf.**

Vardas, kuris sieja Indiją, Izraelį ir Lietuvą

Izraelio ir Lietuvos ambasados Indijoje kovo 19 d. ir 20 d. pristatė naują knygą anglų kalba apie Lietuvos žydę keliautoją Šlomitą Fridą Flaum. Pristatymai vyko Naujajame Delyje ir Kolkatoje.

Kas ši moteris, nusipelniusi knygos apie ją?

Š. F. Flaum gimė 1893 m. kovo 18 d. Kaune. Per savo gyvenimą ji daug keliavo. Būdama pedagoge ir darželio auklėtoja, domėjosi naujais mokymo ir auklėjimo metodais. Šis susidomėjimas ją atvedė į ką tik atidarytą naują kolegiją Santiniketane, nedideliame mieste Indijos šiaurės rytuose, 180 kilometrų nuo Kolkatos. Čia Š. F. Flaum praleido dvejus metus (1922-24 m.). Lietuvos žydė bendravo su Indijos nepriklausomybės judėjimo lyderiu Mahatma Gandhi, žymiu indų poetu, kompozitoriumi, prozininku, dramaturgu, visuomenės veikėju, 1913 m. Nobelio literatūros premijos laureatu Rabindranatu Tagore ir kitais žymiais indų žmonėmis.

Š. F. Flaum daug rašė. Jos straipsniai apie Indiją, R. Tagorę, M. Gandhi buvo spausdinami įvairiuose leidiniuose. Dabar jie surinkti į dvi knygas.

Š. F. Flaum mirė Izraelyje 1963 m., sulaukusi septyniasdešimties metų, vieniša, apleista, beviltiškai nuskurdusi ir visų pamiršta.

Tikimasi, kad ši knyga ne tik prikels iš užmaršties Š. F. Flaum vardą, bet ir prisidės prie garsių istorinių asmenybių panteono. Žmonių, bendravusių su R. Tagore, ratas yra svarbi Santiniketano paveldo dalis.

Knyga apie Š. F. Flaum bus išleista Izraelyje ir Lietuvoje. Žadama, kad ji lietuvių kalba pasirodys dar šiais metais.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Baltarusiai Lietuvoje tarpukariu

Lietuvos valstybės atkūrimo 100-ųjų metinių išvakarėse pasirodė Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Lituanistikos skyriaus vyriausiojo metodininko dr. Tomaszo Błaszczako knyga „Baltarusiai Lietuvos Respublikoje 1918 – 1940 m.“ („Białorusini w Republice Litewskiej 1918-1940. Białystok: Białoruskie Towarzystwo Historyczne“)*. Knyga išleista Baltstogėje (Lenkija) lenkų kalba.

Monografijoje išsamiai aptariamas baltarusių vaidmuo nepriklausomos Lietuvos istorijoje: bendradarbiavimas su lietuvių politikais 1918 m. išvakarėse, baltarusių indėlis kuriant ir ginant Lietuvos nepriklausomybę, jų integracija į šalies visuomenę, kultūrinė veikla tarpukario Kaune, baltarusių pozicija dėl Vilniaus ir Vilniaus krašto grąžinimo Lietuvai 1939 m.

Knygos išleidimas sutapo su 99-osiomis metinėmis, kai Lietuvos laikinoji vyriausybė paskelbė įsaką įsteigti gudų reikalų ministro be portfelio pareigybę. Juo buvo paskirtas Juozapas Varonko. Įsakas paskelbtas 1918 m. gruodžio 10 d. Šis svarbus žingsnis sutvirtino Vilniaus baltarusių įsitraukimą į Lietuvos valstybės atkūrimą.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Palangos žydai: išnykusi, bet nepamiršta miesto bendruomenės dalis

Palangos kurorto muziejus išleido mokslinių straipsnių rinkinį „Palangos žydai. Išnykusi miesto bendruomenės dalis“.

Palangoje žydai gyveno apie 500 metų ir visą tą laikotarpį kartu su visa bendruomene stengėsi mažą kaimelį paversti klestinčiu miestu, o tarpukariu – patraukliu kurortu: užsiiminėjo gintaro perdirbimu, kambarių nuoma, turėjo maitinimo ir gydymo įstaigų, krautuvių, viešbučių ir pan. Tarpukariu Palangoje gyveno apie šimtą žydų šeimų. Čia veikė pradinė mokykla, kurioje vaikai buvo mokomi hebrajų kalba, religinė mokykla-hederis, kelios sinagogos. Žinoma ir kitų jų gyvenimo bei buities faktų, tačiau išsamiai tai nėra tyrinėta. Todėl visas šis Palangos miesto žydų bendruomenės gyvenimo tarpsnis grimzta užmarštin. Daug žydų palikimo yra sunaikinta gaisrų, žmonių veiklos, taip pat sovietmečiu vykdyto žydų kultūros naikinimo. Palangoje neliko sinagogos, sudegė ar sunyko beveik visi buvę prekybos ir panašūs pastatai.

Mokslinių straipsnių rinkinyje apžvelgiamas socialinis, ekonominis bei kultūrinis lietuvių (žemaičių) ir žydų santykių Lietuvoje XIX a.–XX a. pirmoje pusėje kontekstas; analizuojama Palangos sinagogų architektūra ir atskleidžiami šių pastatų urbanistiniai ryšiai su kitais mieste stovėjusiais sakraliniais objektais; tiriama Palangos žydų bendruomenės nuostatų kaita 1919–1921 m. Lietuvos ir Latvijos vyriausybėms sprendžiant (geo) politiškai keblų miesto ir krašto teritorinės (valstybinės) priklausomybės klausimą; nagrinėjamos tarpukariu

Kretingos apskrityje, kuriai priklausė Palangos valsčius, susiklosčiusios žydų jaunosios kartos ugdymo tendencijos, atskleidžiant jų formavimosi aplinkybes bei prieštaravimus; rekonstruojami istoriografijoje kol kas neanalizuoti iš Palangos kilusių brolių Jehudo Leibos (Juliaus) ir Dovo Bero (Boriso) Bruckų gyvenimo faktai bei apžvelgiamas jų indėlis į Rytų Europos žydų idėjų raidos istoriją; atskleidžiama žydų bendruomenės vieta Palangos miesto ūkinėje sanklodoje; nagrinėjami Trečiojo Reicho ir Sovietų Sąjungos karo pradžioje nacių represinių struktūrų organizuotų žydų masinių žudynių planavimo ir vykdymo Lietuvos vakarinėse srityse politiniai bei socialiniai veiksniai, patikslinami kai kurie Holokausto Palangoje faktiniai duomenys.

Šimtmečio įvykiai – vienoje knygoje

Literatūros apie Lietuvos totorius lentyną papildė Motiejaus Jakubausko knyga „Totoriai šimtmečio laikotarpiu Lietuvoje (1918–2018)“.* Jos įžanginiame žodyje, kurį parašė prof. dr. Adas Jakubauskas, pažymima, kad tokio pobūdžio knygos apie Lietuvos totorius anksčiau nebuvo. Autorius surinko ir chronologine tvarka sudėjo informaciją, kurioje paminėti totoriai ar įvykiai, susiję su šia etnine grupe. Nedidelės apimties – nuo kelių iki keliolikos eilučių – ši informacija pasako labai daug.

Tur būt nedaugeliui žmonių žinoma, kad mūsų šalyje gausu upelių, miškų, kalnelių, gyvenviečių pavadinimų, kildinamų iš totorių etnonimo. Išties reikėjo daug laiko ir pastangų iš įvairių šaltinių surinkti ir susisteminti informaciją apie totorių įsikūrimą Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, Lietuvos totorių bendruomeninį gyvenimą įvairiais laikotarpiais, atskirų žmonių pasiekimus ar įvykius, kuriuose jie paminėti, Lietuvos istorijos fragmentus, lietuvių autorių grožinės literatūros kūrinių vertimus į totorių kalbą ir kt.

Pasak prof. dr. A. Jakubausko, šią chronologiją reikės reikšmingai papildyti atrandant naujų faktų. Todėl autoriui norisi palinkėti pratęsti pradėtą darbą ir į vieną leidinį patalpinti kiek įmanoma daugiau žinių apie Lietuvos totorius, jų indėlį į Lietuvos ir kaimyninių valstybių istoriją bei kultūrą.

Knygos autorius M. Jakubauskas yra Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininko pavaduotojas, Tautinių bendrijų tarybos narys.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Muziejaus leidinys apie krašto žydų istoriją

Kupiškio etnografijos muziejus išleido knygą „Kupiškio žydų bendruomenės pastatai ir paminklai“ lietuvių ir anglų kalbomis.* Tai 2017 m. lapkričio 29 d. Kupiškyje vykusios tarptautinės konferencijos pranešimų pagrindu išspausdinti straipsniai. Knygą sudaro Izraelio valstybės ambasadoriaus Lietuvoje Amiro Maimono parašyta „Pratarmė“, Marijos Rupeikienės ir Antano Rupeikos – „Kupiškio rajono žydų kultūros paveldas“, Auksės Jankevičienės – „Kupiškėnų krašto istorijos pėdsakai – amžininkų lūpose“, Rasos Kaušakienės – „Mano senelių ir prosenelių kaimynai žydai“, Laros Lempertienės – „Akmenyse saugoma atmintis: Kupiškio ir jo apylinkių žydų kapinės“.

Knygos sudarytoja – istorikė Aušra Jonušytė. Tai jau antrasis jos sudarytas leidinys. Pirmasis, išleistas 2016 m., vadinosi „Kupiškio žydų bendruomenė. Praeities ir dabarties sąsajos“. Gausiai iliustruotoje knygoje daug įvairios dokumentinės, faktografinės medžiagos, mokslinių įžvalgų. Pasakojama apie Kupiškio žydų bendruomenę nuo jos įsikūrimo Kupiškyje iki Antrojo pasaulinio karo.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Poetė išėjo, bet liko jos eilės

Tik ką išėjo Lietuvos karaimų poetės, trakietės, pedagogės Julijos Tinfavičienės (1932 – 2014) poezijos ir prozos knyga „Saulė nusileido už Trakų pilies“.

J. Tinfavičienė buvo matematikos mokytoja. Baigė Trakų mokytojų seminariją, Naujosios Vilnios mokytojų, Leningrado A. Gerceno pedagoginius institutus. Mokytojavo Šalčininkų rajono mokyklose, Trakų vidurinėje mokykloje.

Julija eilėraščius rašė lenkų ir gimtąja karaimų kalbomis. Nemažai jos poezijos išversta į lietuvių ir rusų kalbas. Jos kūryba buvo surinkta į knygą „Gyvenimo akimirkos“ (1998 m.) bei spausdinta Trakų literatų almanache „Trakuvos literatų kūryba“ (2010 m.) Mirus žmonai jos vyras Romualdas Tinfavičius spintelėje rado velionės eilėraščių.

Knygoje sudėti Julijos eilėraščiai, skirti broliams, seserims, giminėms. Leidinys gausiai iliustruotas iš Julijos ir Romualdo asmeninio gyvenimo bei poetės nėrinių darbų nuotraukomis.

**Knygos viršelio nuotrauka ir bibliografiniai duomenys trečiame viršelio puslapyje.*

Latvijoje bus mokoma vien latvių kalba

Balandžio 4 d. Latvijos prezidentas Raimondas Vėjuonis pasirašė Švietimo įstatymų pataisas, numatančias, kad šalies vidurinėse mokyklose per kelerius metus bus pereita prie mokymo tik latvių kalba. Oficialiame pranešime sakoma, jog vidurinėms mokykloms perėjus prie mokymo latvių kalba visiems moksleiviams bus užtikrintas kokybiškas išsilavinimas ir suteikta galimybė mokytis ir dirbti Latvijoje. Visuomenė taps labiau susitelkusi, o valstybė – stipresnė.

„Vaikai visada turės galimybių mokytis dalykų, susijusių su etninių mažumų tapatybe ir kultūra, išsaugoti savo šaknis ir visokeriopai vystyti savo asmenybę, taip pat pagrindinėse ir pradinėse mokyklos reikšmingos dalies dalykų mokytis gimtąja kalba“, - aiškino R. Vėjuonis.

Latvijos Saeima kovo 22 d. paskutiniuoju svarstymu priėmė Švietimo įstatymo ir Įstatymo dėl bendrojo ugdymo pataisas, pagal kurias 2019–2020 mokslo metais tautinių mažumų mokyklose vidurinio ugdymo pakopoje bus pradėtas laipsniškas perėjimas prie ugdymo latvių kalba.

Pataisos numato, kad nuo 2019 m. rugsėjo 1-osios iki 2021 m. rugsėjo 1-osios visose valstybinėse mokyklose bus laipsniškai pereita prie ugdymo latvių klaba.

Darželiuose, pradedant nuo 5 metų amžiaus vaikų, naujos švietimo gairės bus įdiegtos 2019–2020 mokslo metais, siekiant užtikrinti didesnį latvių kalbos vaidmenį ugdymo procese.

2019–2020 mokslo metais pagal naują dvikalbio ugdymo modelį 1–6 klasėse mažiausiai 50 proc. dalykų turės būti mokomi latvių kalba, o 7–9 klasės – 80 proc. mokomųjų dalykų. Baigiamieji 9 klasės egzaminai bus laikomi tik latvių kalba.

2020–2021 mokslo metais visi bendrojo ugdymo dalykai 10-oje ir 11-oje klasėse jau bus mokomi tik latvių kalba. Tačiau tautinių mažumų vaikams bus užtikrinta galimybė toliau mokytis gimtosios kalbos ir literatūros, taip pat gimtąja kalba mokytis su jų kultūra bei istorija susijusius dalykus.

Pradedant 2021–2022 mokslo metais, visi 10–12 klasių moksleiviai visus dalykus jau turės mokytis latvių kalba, užtikrinant tautinių mažumų vaikams galimybę toliau mokytis gimtosios kalbos ir literatūros, taip pat gimtąja kalba mokytis su jų kultūra bei istorija susijusius dalykus.

Numatytos priemonės reformai įgyvendinti. Per trejus metus pedagogams bus rengiami pusės metų trukmės kursai, kuriuose bus dėstoma dalykų mokymo latvių kalba metodika.

Šiuo metu Latvijoje veikia 94 mokyklos rusų mokomąja kalba, 54 iš jų yra Rygoje, 9 – Daugpilyje. Mokyklų latvių mokomąja kalba yra per 600. Mokyklose latvių mokomąja kalba dabar mokosi 10–15 proc. vaikų iš šeimų, kurių namuose kalbama rusiškai.

Gausiausia etninė mažuma Latvijoje – rusai. Jų yra 495 tūkst. arba 25,4 proc. (2017-ųjų metų duomenys). Be to, šalyje gyvena 68 tūkst. ukrainiečių, 46 tūkst. baltarusių ir kitų buvusių SSRS tautybių atstovų, kurie gimtąja kalba laiko rusų kalbą. Iš viso tai sudaro 37,2 proc. gyventojų (tiesa, tai 2011 m. surašymo duomenys).

SUMMARY

SThe Day of the Ethnic Communities was Commemorated in Vilnius. The day of the Lithuanian Ethnic Communities was ceremonially commemorated for the fifth time in Vilnius Town Hall on 21st May. In the legislative amendment of the Law on Public Holidays of the Republic of Lithuania, adopted on the 15th October 2013, the Seimas of the Republic of Lithuania declared the 21st May to be the Day of the Lithuanian Ethnic Communities. Specifying this day, the Seimas invoked the fact that according to the decision of UNESCO, the 21st May is the World Day for Cultural Diversity. Both the Day of the Lithuanian Ethnic Minorities and the World Day for Cultural Diversity meet the declaration of the United Nations "Originality, Diversity and Solidarity.

J. Rumsa. The Ukrainian, Having Supported Lithuania on its Way to Freedom, Lost Military Officer Pension. The Seimas of the Republic of Lithuania has declared the year 2018 to be the year of "Sajudis" *(the Reform Movement of Lithuania)*. This year it turns 30 years, when this mass public movement was established, which included all the social layers, the people of many professions. The residents of Lithuania of various nationalities participated in the activity of Sajudis. One of them – the resident of Klaipeda Leonidas Tregubas.

H. Kobeckaite. The Periodicals of the Crimean Karaites: from a Manuscript Newspaper to a Magazine. On 7th May, the Day of Lithuanian Printing Regaining, Language and Book was commemorated in Lithuania. It was a good opportunity to speak about the history of the printed word of other nationalities residing in our country and reminisce the people who cherished the native language from extinction. The article tells about the publishing of the periodicals, books in the Karaim language.

Naujos knygos

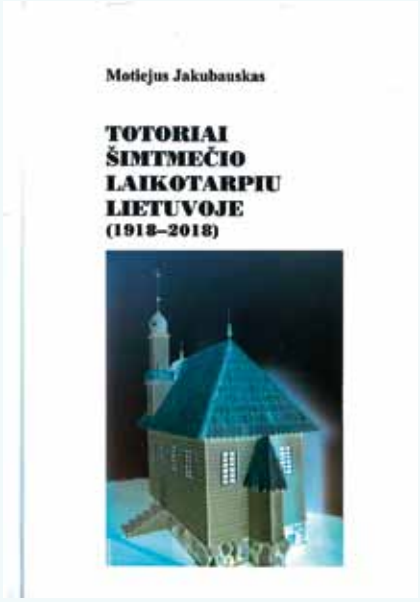

Motiejus Jakubauskas. Totoriai šimtmečio laikotarpiu Lietuvoje (1918-2018). Alytus. Alytaus spaustuvė. 2018. 231 p., iliustr., faks.

Ant knygos viršelio – Vinkšnupių (Vilkaviškio r.) mečetės maketas. Maketo ir nuotraukos autorius – M. Jakubauskas. Mečetė buvo nugriauta 1944 m. vasarą. Medieną naciai panaudojo karinių įtvirtinimų statybai.

p. 27

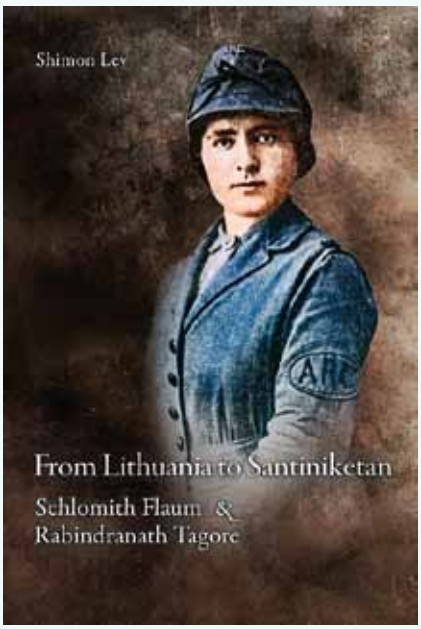

Shimon Lev. From Lithuania to Santiniketan. Schlomith Flaum&Rabindranath Tagore.

p. 26

Kupiškio krašto žydų bendruomenės pastatai ir paminklai. Buildings and monuments of the Jewish community of Kupiškis region. Parengė Aušra Jonušytė. Vertėja Birutė Stanienė. Kupiškis. Kupiškio etnografijos muziejus. 2017. 168 p., iliustr., portr.

p. 27

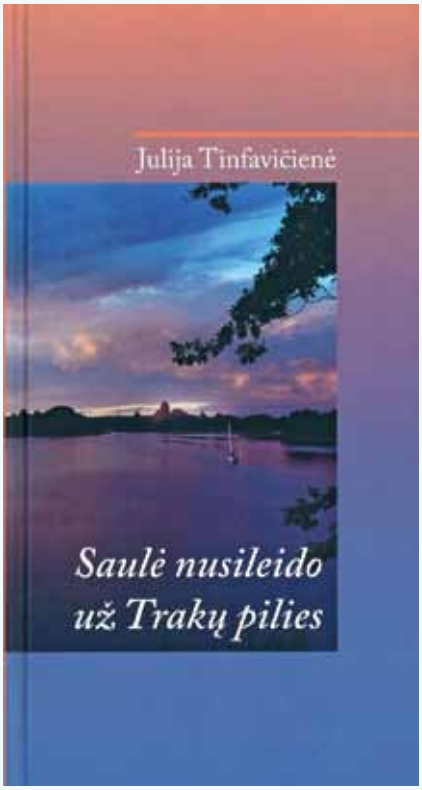

Julija Tinfavičienė. Saulė nusileido už Trakų pilies. Poezija, proza, nuotraukos. Tekstai lietuvių ir karaimų kalbomis. Sudarytojas Romualdas Tinfavičius. Trakai. Voruta. 2018. 112 p.

p. 27

Tomasz Błaszczyk. Białorusini w Republice Litewskiej 1918-1940. Białoruskie Towarzystwo Historyczne Białystok. 2017. 368 p.

p. 26

Литовский язык в диалогах. Lietuvių kalba dialoguose. Учебное пособие. Составитель Сергеюс Темчинас. Художник Мантаутас Масловас. Vilnius. Lietuvių kalbos institutas. 2016. 75 p., iliustr. + 1 garso diskas (CD). Tiražas 700 egz.

p. 11

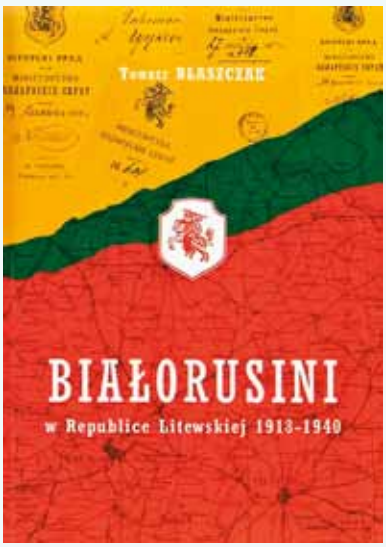

Trakuose vyko Lietuvos tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų XVI-asis festivalis

Gegužės 24–25 d. Trakuose vyko Lietuvos tautinių mažumų sekmadieninių mokyklų XVI-asis festivalis „Mūsų Lietuva“. Valstybės atkūrimo 100-mečio minėjimui skirtos programos tema šiemet – „Tautinės bendrijos Lietuvos istorijos puslapiuose“. Festivalį surengė Tautinių mažumų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Žemiau spausdinamose nuotraukose užfiksuotos kai kurios festivalio akimirkos.

TMD nuotraukos

ISSN 2029-7394
9772029739001